

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

Tartalom: A nyomdász-kongresszus és a szakfejlesztés. Művészek közremunkálkodása a tipográfiában (második közlemény). Gépeink egyenkint vagy transzmisszióval hajtása. A rend és tisztaság fontartása a nyomdában. Az államnyomdai makulatura megsemmisítése. A kész nyomtatvány csomagolása s elszállítása. Apró jegyzetek a könyvnyomtatás történelméből. (A cenzura s a könyvnyomtató felelőssége. Az amerikai legrégebb nyomtatványok. Kassa város legrégebb könyvnyomtatói.) Magyar Nyomdászok Évkönyve az 1910. évre. Reflexiók a mesterszedésről és egyebekről, R. Tóth Józseftől (második közlemény). A korrektorokról és a korrektori munkálkodásról, Werth Lászlótól (harmadik közlemény).

A nyomtatóhengerek mozgása nyomtatás után, Schinkovits Vilmostól. A modern irány és a megrendelők guszta, Fiedler Károlytól. Könyvismertetés és egyéb apró közlemények. (Mostani füzetünknek borítéka és mellékletei. Előfizetési fölhívás »A vonal művészies alkalmazása a könyvnyomdászban« című új szak-könyvre. Apró jegyzetek a fotográfálás köréből. A vidéki nyomdafőnökök országos szövetségének kongresszusa augusztus 20-ikán s 21-ikén. Wörner J. budapesti gépgyárának negyven- és negyvennyolc-oldalas új ikerrotációsái. Érdekes ujítás a levélpóstaí kezelésben. Fittler-Györgyi: Magyar Iparművészet. A papírosgyártás újabb pótló anyagai. A kézi sajtó képe julius havi borítékunkon, Werner Jenőtől. Pályázati hirdetés Venkovits

Károly »Pétervári helytartó« című könyvének borító lapjára. A Mödlingi Gyors-sajtó-Gyár újabb alkotásairól. Jegyző-könyvek és egyéb hivatalos közlemények. (A szakköri választmány augusztus 13-iki ülésének jegyzőkönyve. A szakközletőség augusztus 24-i ülésének jegyzőkönyve. Tagsági járulékok julius hóról. Pénztári kimutatás 1909 julius haváról. Tagsági forgalom julius hóban. A Könyvnyomdászok Szakköre pályázata. A csekkforgalomba való belépésünk. Fölhívás a Szakkör vidéki működő tagjainhoz. A tag szórakozási alkalmi körhelyiségünkben. Fotografus kezdeménye tagjaink részére. A Grafikai Szemle hirdetéseinak szabott árai. A magyar állam nyomdászattörténelmi térképe.)

A nyomdász-kongresszus és a szakfejlesztés.

Nagy napjai voltak a nyomdásztársadalomnak. A főváros meg a vidék nyomdász-segédeinek küldöttei négy teljes napig tanácskoztak azon, hogy mi módon lehetne a már eddig is hatalmas nyomdász-szervezetet még hatalmasabbá és megdönthetetlenné tenni. A kongresszus tartotta lábzan majd egy egész héten át az ország egész nyomdai munkásságát, s nem ok nélkül.

Lezajlottak már a nagy napok, s a referens átveheti a szerepét. A négynapos tanácskozás eredménye azzal a biztos tudattal tölt el mindnyájunkat, hogy megvan immár az a biztos alap, amelyen haladva: gazdasági tekintetben javult helyzetre, a szakunk ápolása, a szaktudományosság általánosabbá és bővebbé tétele dolgában pedig óriási föllendülésre számíthatunk már a közel jövőben is.

Azt mondja tán erre a kijelentésünkre valaki: Nini, már a Grafikai Szemle is szakszervezeti politikába ártja magát, amire pedig egyrészt nem hivatott, másrészt pedig nem is áll jól néki!

Talán félig-meddig igazuk van azoknak, akik így gondolkoznak, de mi mégsem fojthatjuk el örömünket a segédek szervezetének erősödése fölött. Nem pusztán azért, mert magunk is munkássorban leledzünk, s a dolog természeténél fogva hív közkatónái vagyunk a magunk szervezetének, de azért is, mert tudjuk, százszoros tapasztalásból tudjuk azt, hogy a nyomdászat technikai és művészeti fejlődése Magyarországon is csak olyan kényszerű összefüggésben van a szakszervezet erősödésével, akár Németországban, vagy bárhol is a nagy világon. Szakirodalmunk, szakfejlesztési törekvéseink hasonlíthatatlanul nagyobb és lelkesebb támogatásra számíthatnak a kilencezer nyomdai munkás részéről, mint a vajmi kicsiny numerust tevő ama nyomdai főnökök oldaláról, akik a rideg üzleti világnézetet összhangzásba tudják hozni mesteriségük szeretetével és ápolásával.

Inter arma silent musae! Mélyre ható szakfejlődésről csak a gazdasági tekintetben való fegyverszünet idején lehet szó. Bizonyítja ezt szakirodalmunk eddigi fejlő-

désének története is. Fegyverszünetes, békés időkre van tehát szükségünk, hogy programunkat megvalósítsa: a szaktudást, a szakszeretetet belevigyük az ország minden nyomdászának szívébe-lelkébe. S ennek a fegyverszünetnek egyes-egyedül a szakszervezet egységessége, hatalmas, félelmetes volta a biztosító. Ha gyöngye és szerte-húzó a szakszervezet: aprólékos gazdasági küzdelmek kötik le szándékunkat; ezek töltik meg gondolat-körüket, ezek irányítják eszme-produktumaik zömét; a szakfejlesztése, a technikai és művészeti tekintetben való előretörés nagy célja teljesen elárul mellettük. Míg ha erős a szakszervezet: a béke, rend és anyagi jobblét áldásosan hat a nyers harci ösztön keretén kívül eső emberi tevékenységünkre is; időnk kerül tanulásra, a tipográfiai szépnem művelődésünk céljára. egy-két obulus is áldozhatunk művelődésünk céljára.

Ezért üdvözöljük kitörő örömmel a kongresszus végezte munkálkodást, amelynek a szervezet egységesebbé tevését, szilárdabb alapokra helyezését biztosító eredménye elvitathatlan. Erősen hisszük, hogy mindennek jótékony hatása mihamar megnyilatkozik a szakunk megbecsülése és ápolása tekintetében is.

Derűs színben látjuk a jövőt. Annál is inkább, mert a Szakkör s intézményei munkálkodásának máris mindenfelől eredményeit látjuk.

Csak egyet említünk meg közülök. A Szakegyesület pályázatot hirdetett a Nyomdász-Évkönyv és Uti Kalauz címlapjára. S a viszonylag igen csekély díjjal kiírt pályaműre nem kevesebb mint *hatvanhét* pályamunka érkezett be.

Kinek köszönhető ez az eredmény, ha nem Szakkörünknek?! Amely tanfolyamokkal, szakirodalmi kiadványokkal és minden lehető módon igyekszik életre kelteni és nagyra nevelni szaktársainkban a szakszeretet csíráját. Amelynek ebbeli munkálkodását a külföldi szakkörök is csodálattal szemléltik.

Bizony a Szakkör büszke lehet erre az eredményre! A pályázatra különben még visszatérünk. N.

Művészek közremunkálkodása a tipográfiában.

(II.) A nyomdász-ember forma- és színérzéke általában fejlettebb, mint a térérzéke. Különösen tehát az utóbbit kell fegyelmeznie a grafikus művészek nyomdai munkáinak, illusztrációinak szemlélésekor.

Mult füzetünkben megkezdtük egy csomó művészem-ber csinálta könyvdísznek, illusztrációnak a bemutatását. Mostani számunkban még többet adunk le belőlük. Mind e munkákból már egész sereg afféle tanulságot vonhatunk le, amelynek nagyon jó hasznát vehetjük tipográfiai munkálkodásunk közepette is.

A dolgozatunk illusztrálására szolgáló példák — főképp technikai okok következtében — minden rendszeresebb csoportosítás nélkül vannak a szöveg között elhelyezve, de ez egyrészt talán fölösleges is volna, amennyiben a szemlélőnek így is, úgy is lapozgatnia kéne, hogy a fölfogás és kivitel dolgában rokon illusztrációkat egymással összevehesse.

Ezen az oldalon régies fametszetet látunk. Összehasonlításra kiválóan alkalmas a következővel, amelyet modern angol művész, Gaskin csinált. Mind a két fametszet első pillantásra elárulja a tipográfiai rendeltetését az eredeti rajznak, valamint a kiviteli eljárás egész folyamatát is. Az első fametszetet főképpen a keretezés, az alakok elrendezése s a belül eső ékesítés teszi dekoratív hatásúvá, a tulsó oldalon levő fametszet pedig már azt a feltelosztást mutatja, amely már maga is dekoratív hat a szöveg közepette. Hozzájárul ehhez az erős stilizálás is, mely egyaránt megnyilatkozik a növényzeten és az alakok ruházatán. Ilyen a tipikus, az igazi könyvillusztráció, amely egymagában is remek dísz a papiroslapnak.

Hogy az ilyen illusztráció dekoratív hatása mennyire fokozható valamely sötétebb tónusú alkalmas kerettel: kitünően láthatjuk a 174. oldal pompás két képéből. S hogy ezt a hatást nem csökkenti a kellően megválasztott szövegnek a hozzájárulása sem, s hogy a művészi egységességet egész sereg alkotó elem megléte esetében is bizvást el lehet érni: arra egyszerű példa a 175. oldalt betöltő remekmű, mely az angolok két lángeszű művésze közös munkálkodásának az eredménye. A felső gyönyörű illusztrációt Burne-Jones készítette, a köröskörül elhelyezett ornamenteknek, iniciaisoknak meg betűknek pedig a könyvdíszítés nagy reformátora, a világhírű Morris Vilmos volt a csinálója. Egész sereg olyan tanulságot meríthetünk ebből az egyetlen oldalból, amely köz-

vetlenül értékesíthető — sőt értékesítendő — a tipográfiában. Stílus és forma dolgában egyaránt kifogástalan mind a szöveg és a dekoráció, mind pedig az illusztráció; az utóbbi nagyszerűen megfelel annak az elvnek, hogy a rajz ne legyen nagyon plasztikus, mert különben nem lehet összhangban a körülötte levő szöveggel, s abból mintegy kiesik. A keretek gyöngéd simulása az illusztráció tónusához, a köztük elhelyezett kettős címsor tónus-értékének megválasztása igazán figyelemre méltó. (Ellenvetésképpen bár megróható volna a szavak szoros egymásba-for-

rasztása a címsoroknál, aminek következtében az angolul nem értő szemlélő aligha tudja, hogy a két címsor szövegét így kell tagolni: Here beginneth the tales of Canterbury and first the prologue thereof.) Érdekes s utánzásra érdemes a szöveg sorai közti hézagok aránya a szavak közt valóhoz. Egy régi könyvnyomtatói szabály tudvalevőleg azt mondja, hogy a szavak és sorok közti hézagok általában egyformának kell lennie, mert a jó szedésképp csakis így biztosítható. A Morrístól szedett 175. oldali versszövegnél a szavak közti hézagot átlagosan két, a sorok köztiakat pedig három pontnyinak vehetjük. S ezt az arányt bátran elfogadhatjuk helyesnek, ellentétben az ósdi tipografus-szabállyal. Mert a Morris-féle szedés sorai nem élnek ugyan külön életet, s harmónikus feltelosztású tömeget adnak a sokaságukkal, de

mindamellet olvasás közben mégsem vétjük el a sor folytonosságát, nem csúszunk följebb vagy lejjebb, mert hát a sor a szóközi hézagok kisebb volta révén bizonyos mértékig a tömegben is megőrzi a maga sávszerű alapformáját.

Morris betűiről sokszor esett már szó szakirodalmunkban. Az amerikai De Vinne és az angol Morris adták meg az első impulzust a betűk most már széles körben gyakorolt megreformálásához. Ők voltak az elsők, akik visszatértek ahhoz a forráshoz, ahonnan Schweinheim, Jensen és Dürer merfítettek, s ezek és a régi írott kódexek betűinek újraélesztésével s modernizálásával igyekeztek a betűformákat dekoratívabb hatásúakká tenni, a nélkül, hogy ez olvashatóságuk és megkülönböztethetőségük rovására történt volna. Morris megalkotta a maga híres antiqua betűit, az arany típusokat, majd pedig az utólérhetetlen szépségű gótikus betűket: a troy-type-et meg a Chaucer-type-et, s ezekkel egyszeriben visszavezette a nyomda-

betűt a maga eredeti szépségéhez. E betűknek összhangja s tömörsége hatalmas tiltakozásképpen hatott a betűk addig üzött fokozatos elsoványítása ellen, s Morris példáját mihamar követte az európai kontinens legtöbb betűöntője, úgy hogy ma már minálunk is elég széles körben használják a jelentékenyen megjavított, megszépített, s elég jól is olvasható betűket. Morris munkái nemcsak rajz, kompozíció és szedés, hanem technikai kivitel dolgában is műreemek voltak.

A 176. oldalon ügyes megoldását találjuk az illusztrációval ellátott könyvoldal egységessé-tételének. A négyzetbe zárt homlok-léc rátapasztása a címsorokra talán merész dolognak tűnik föl a magyar betűszedő előtt, s önmagától aligha is jönne erre a gondolatra. Legalább öt-hat cicerónyi hézagot tenne a legtöbb szedő a cím meg a homlok-lécképpen szereplő klisé közé, mert hát — így szokás. És éppen ezzel tenné véglegesen tönkre az oldal egységét.

Az iniciálét magát mi nem tartjuk szerencsésnek, mert aránylag túlságosan nagyok a benne fölhasznált növényelemek. A homlok-rajz baloldali facsoportozata s az iniciálé virágdíszé nagyon is közel szomszédok ahhoz, hogy idegenszerűvé megfurcsává ne válnék bárki előtt is a ket-tejük között levő nagyságbeli külön-bözet. De ez nyilvánvalólag tipográfiai gyarlóság, a mi kombinatív művészetünk anyagfjás mivoltából származó, s ez lehetetlenné teszi összevágó elemek találását minden adott esetben.

Az abszolút szépek a tipográfiában való elérhetése igen gyakran nem annyira a szellemi képességek kérdése, mint inkább az anyagi lehetőségeké. Valószínű, hogy példánkban a rajzolóművész meg a nyomdász egyaránt érezték a kezdőbetűk alkalmatlan voltát a homlok-léc mellett, de betűöntői anyag létére meglévén a nyomdában az iniciálé, inkább ezt használták föl, mintsem hogy drága pénzben megfelelőbbet rajzoltassanak s klisirozttassanak.

Az ornamentumbeli aránytalanságnál sokkal súlyosabb dolog az illusztrálásbeli aránytalanság, s e mellett nálunk nagyon is gyakran fordul elő. Például az illusztrált regényekben elég sokszor láthatjuk, hogy az egyik illusztráció kisebb, a másik nagyobb, s a könyvet lapozgatva, hol imponáló óriásképpen, hol meg incifinci törpévé zsugorodottan jelenik meg előttünk a regény hőse. Mondjuk, hogy szépirodalmi műnél az ilyen aránytalanság, ha bántó is, de nem ad tévedésekre alkalmat, mint például a tudományos és iskolai, főképpen természetrajzi munkáknál. Akárhány állattani meg botanikus könyvet lapoztunk eddig át, valamennyinek megvolt ez a hibája. Az egyikben például a kutya fogazata még egyszer akkora volt, mint

az emberi test vérkeringését magyarázó ábra. Az egyes állatképek egymáshoz való nagysági viszonya pedig egyenesen kétségbeejtő. A virgonc kis török majom nagyobb az oroszlánál, a varangos béka a bálnánál stb., stb. Tudjuk, hogy az ábrázolatok nagyságával nem lehet mindenkoron a természetes arányokkal igazolni (különösen a két szélsőségnél: a nagyon nagy s igen kicsiny vagy éppenséggel mikroszkópikus tárgyak és lények ábrázolásakor): de kivált az iskolakönyveknél mégsem volna szabad minden tekintet nélkül lenni erre a fontos dologra.

E kis kitérés után folytassuk a megbeszélésünket. A 178. és 179. oldalon két a szövegtónushoz igazodó, a dekoratívabb betűjű szöveg strukturájával nagyjából megegyező rajtot látunk, a 182. és 183. oldalakon pedig szintén egyet-egyet. A 182. oldal képe bár üveg-festményhez készült rajz hatását kelti: a nyomdász is tanulhat belőle. Igen jó rajta a dekoratív tereiosztás.

A 183-ik oldalon bemutatott címkolonnát a könyvnek szerzője, a jeles angol művész, Strang Vilmos rajzolta. Ez az oldal a maga művész-ember rajzolta verzálisbetűs szövegével alkalmat ad nekünk arra, hogy a betűrajzolás mostanában sokat hánytorgatott kérdésére, bár csak röviden, de rátérjünk.

A 183. oldal rajzának eredetije rézkarc volt, tehát tökéletesen érthető, hogy a művész a szöveget nem nyomatta rá külön a réznyomatra, hanem belemaratta azt közvetlenül a lemezbe, az egész címloldal nyomta-

tása egyszerre történt, egyetlen munkafolyamattal. Így tehát olvasóinknak az a valószínű kifogásuk, hogy mi szükség volt itten a betűk megrajzolására, mikor a könyvnyomtató seregstül találhatott volna a maga szekrényeiben különb műértékű, szebb s karakterisztikusabb betűket, s azokat mindenestre jobb téregyengetéssel rakia volna egymás mellé: nincs helyén. Az ilyen kifogásoknak csak az olyan betűrajzokkal szemben van jogosultságuk, amelyek nem egyebek a betűöntők mintakönyveiben is meglévő betűsorozatok tudatos vagy önkéntelen utánzásánál.

Bármekkora is a nyomdai betűkészletünk változottsága, akárhányszor előadódik olyan eset, hogy vagy művészi vagy praktikus szempontból nem elégtének ki bennünket. A művész-ember még jobban érzi a nyomda-típusok holt merevségét, s ezért minden időben nagy volt a hajlamosság művészeinkben, hogy a rajzaikkal kapcsolatos szöveget ők maguk írják le. E hajlamosságnak s finomult érzéknek tulajdonítható az afféle szövegírásnak a mind gyakoribbá létele, mint amelyre jó példákat mutattunk már be e folyóirat mult havi füzeté 158. és 159. oldalain is.

Gépeink egyenkint vagy transzmisszióval hajtása.

E kétféle lehetőségnek egyaránt vannak hívei a könyvnyomtatók körében, de mindinkább fölülkerekedik az a nézet, hogy a nyomdai üzemből sokkal előnyösebb az egyenkint való hajtás, mint a régi módi transzmissziós géphajtással való üzem. Még pedig technikai és gazdasági szempontból egyaránt.

Egyenkint való hajtásnál főképpen az elektromosság jöhet hajtóerőként számításba, míg a transzmissziós üzemnél többnyire gáz vagy gőz a hajtóerő, bár ép úgy lehetne elektromosság is. Az egyenkint vagy transzmisszióval való hajtásnak kérdése tehát a mi közéletünkben egyszersmind a hajtóerő megválasztásának kérdését is jelenti úgy általánosságban.

A transzmissziós hajtás hívei agitációjának nincsen értelme. Tegyük föl, hogy valamely nyomdatulajdonos vissza akar térni az egyenkint való hajtási rendszerrel a transzmisszióra: annyi mindenféle nehézséggel kell számolnia, hogy alig valószínűleg a szándékát. Mindenek előtt is a gépek egy jó részének a megváltozott viszonyokhoz képest való áthelyezése válnék szükségessé. Aztán meg — ha jelentékenyebb mennyiségű lóerőről volna szó — számot kellene

vetni azzal, hogy az épület falai megbírnák-e a transzmissziós vezeték fölszerelése révén bekövetkező fokozottabb igénybevételt, s nem kellene-e a transzmisszió számára külön tartó oszlopokat fölszerelni. Számításba kell ilyenkor a helykérdést is, mert a transzmissziós berendezkedésnél távolról sem fér el egy-egy helyiségben annyi kisebb gép, mint az elektromótoros üzemnél. Az előtétek nagy száma nehezebbé teszi a transzmissziós hajtószervezet kezelését meg fölügyeletét, s a balesetek nagyobb eshetősége fokozottabb munkásvédelmi intézkedéseket és berendezkedéseket tesz szükségessé. Meg volna ezenkívül nehezítve a gépek gyorsaságának szabályozhatósága is.

A transzmissziós üzem hívei azt állítják, hogy az elektromótoros berendezkedés nagy erővesztéssel jár. Annyi tény, hogy az újfajta elektromótorok is főlemészlik a hozzájuk juttatott enerzsiának 12—19 százalékát, de ennyi erőmennyiség a transzmissziós üzemeknél is elvész. Sőt néha még sokkal több is.

A könyvnyomdák üzemében ennél fogva az egyenkinti géphajtás a legcélszerűbb és legajánlatosabb. A modernebb nyomdák jobbra így rendezkednek be.

A rend és tisztaság föntartása a nyomdákban.

A nyomdaipar ama vállalkozások közé tartozik, amelyeknek a rend és tisztaság úgyszólván éltető elemük. Hirtelenében három olyan budapesti jelentékenyebb nyomdát tudnánk a közelmúltból megnevezni, amelyeknél a csödbe-jutás első és fő oka nem a sokat hangoztatott rossz üzletmenet volt, hanem a nyomdabéli rendtelenség, amely megbénította a különben nagy tőkével és finánciális körültekintéssel megindult vállalatok üzemképességét már jóeleve. Különösen az egyik ilyen bukott részvénytársaságnak a példája tanulságos e tekintetben: négy-öt esztendei fönnállás után az eredetileg majdnem egészen ujonnan berendezett nyomdának betű- meg ornamentumanyagát csak beolvasztásra váró »zeug«-képpen lehetett eladni, nyomira össze-vissza volt keverve az!

Rövidlátó és szakavatatlan nyomdatulajdonosok csak a gépek termelvényénél, tehát az utolsó stációnál látják meg a hasznót. A szedő csak egy követelődő numerusnak látszik előttük, amiből azonban akárhányat kaphatnak tizenhat forintjával; a korrekorra gyűlölettel tekintenek, mert »improduktív« figura a nyomdai álladalomban, s ennél fogva »hiába fizetik«. A fölrámoló pedig ne piszmogjon a deszkái körül, hanem álljon a szekrényhez és szedjen; így legalább mégis csak hajt valamicske hasznót a konyhára!

Akármiilyen neveléses is ez a fölfogás: a boltoslegényből, miegymásból lett principálisok közt meg lehetősön általános. De még a szakember főnökök sem törődnek a dologgal annyit, amennyit megérdemelne. Rendszeres, állandó fölrámolásról csak igen kevés nagyobb nyomdában van szó, de még ezekben is rendszerint aránylag kevés a fölrámoló. A közepes meg kisebb nyomdákban meg az a szokás, hogy amikor az anyaghiány miatt már igazán lehetetlen a továbbmunkálkodás, vagy amikor egyáltalában nem akad szednivaló a faktor ládafiájában: akkor, de

csak akkor állítják neki a szedőt a fölrámolásnak.

Nyomdász-embernek fölösleges magyarázgatnunk, hogy micsoda különbség van az olyan munkálkodás között, amikor van anyag a kezünk ügyében bőven, s a között, amikor lépten-nyomon elakadunk, s hol betűt, hol léniát, hol meg éppenséggel ürtöltőt avagy quadrátumot kell kihúzogtatnunk az osztásra váró szedésből. Éppenséggel nem túlozunk, ha húsz-harminc százalékra tesszük az anyaghiány okozta átlagos idővesztéséget. De van ezenkívül egyéb baj is bőven: tömérdek mérgeződés, a megláztott szedés széjjelesése stb., ami mind középszemben kifejezhető kára a nyomdának, amennyiben a leglekiismeretesebb munka mellett is több meg a szerethullott osztani-valóbból veszendőbe, mint az ép szedésből, s az elosztása is hasonlíthatatlanul több időt vesz igénybe. Hát még ha egy kis nemtörődömséggel is kell számolnunk, ami a nem eléggé méltányolt munkásoknál éppenséggel nem csuda. Ilyenkor a legjobban fölszerelt nyomda is hamar elvesztheti üzemképességét.

Általános szabályként jelenthető ki, hogy a nyomtatáson keresztülesett szedések lehetőleg azonnal osztassanak el, s állva csak olyan szedést hagyjunk, amelynek rövid időn belül újra nyomtatásra kerülése bizonyos. Ha így járunk el: az anyagbőség révén egyrészt könnyebben dolgozunk, s kevesebb mérgeződéssel jár a munkánk, másrészt pedig a nyomda anyaga egyenletesebben használódik, s így minden esetre tovább is tart. Harmadszor pedig megvan eme rendszernek még az az előnye is, hogy a nyomda úgyszólván állandóan készenlétben van sürgős munkák gyors és fönnakadás nélkül való elvégzésére.

A rendnek és tisztaságnak természetesen ki kell terjednie a betű- és anyagszekrények bensejére stb. is, mert ez is fontos föltétele a betűszedők nyugodt, fönnakadás nélkül való és pontos munkálkodásának.

Az államnyomdai makulatura megsemmisítése.

Nem is gondolná senki, hogy bankoknak, államnyomdának stb. mennyi gondot és bajlódást okoz a makulaturává lett vagy közforgalomból kivont érték-papirosok megsemmisítése, s hogy a föltalálói szellem még ebben az irányban is hálás teret találhat.

Az értékpapirosok megsemmisítésének legrégebb és legtermészetesebbnek látszó módja az elégetés. Ez azonban nem mindig sikerül úgy, ahogy kellene. Az egyes lapok — különösen ha még össze is vannak gyürve — könnyen lángra lobbannak, s tisztára el is égnek, de már a csomagokban és rakásokban levő papiros elégeése nem teljes, s akárhányszor még a hosszabb tüzelés következtében is csak a szélein pörkölődik meg a papirosrakás. S bár az ilyen célra a bankok és az államnyomdák a legnagyobb meleget kifejtő s fujtatóval erősbített gáztüzelési rendszert használták: bankjegyek elégetésekor akárhányszor megtörtént, hogy a kihűlt zsarátnok közepette még teljesen ép bankókat találtak. A gummizott papiros-ívekből, például levél- és okmánybélvegekből álló csomagokat pedig éppenséggel nem lehetett elégetni. Ezek szilárd tömeggé ragadtak össze, mely kívül megpörkölődött egy kissé, de belül teljesen épek s használatra alkalmasak maradtak az egyes bélyegek. Szóval az elégetési módszer megbízhatatlan maradt mindamellett, hogy rengeteg füstöt meg büzt okozott.

Hozzájárult a megsemmisítő módszer ki nem elégtő voltánának érezhetőéhez az is, hogy ma hasonlíthatatlanul több értékpapirosot kell napról-napra megsemmisíteni, mint ennekelőtte huszonöt-harminc esztendővel. A hamisítások megnehezítése okáért az érték-papirosok nyomtatása a lehető legkomplicáltabbá lett, s ezzel természetesen megszorodott a makulaturák mennyisége is. Amely ív nem járta kifogástalanul végig a sokféle kényes manipulációt: az makulatura, s mint ilyen mulhatatlanul meg kell semmisíteni. Már

most elképzelhető, hogy minő fejtörést okoz az államnyomdák stb. vezetőségének a minden visszaélés eshetőségét kizáró megsemmisítési mód kitalálása.

Az elégetési módszer nem lévén kielégítő, ujabban egyéb metódusokhoz szoktak folyamodni. Némely helyt például vasatlanokba rakják a makulaturát, s egyéb megsemmisítésre váró értékpapirosot, s addig főzik, amíg tisztára széjjel nem mállik. Más helyeken a papirosgyártásban használt hollandi gépekhez hasonló foszlató készüléket alkalmaznak erre a célra. Hosszú vasdobokban késekkel megrakott tengely forog ez apparátusoknál; a kések a vízzel föleresztett papiros tömeget addig vagdoszák, amíg teljesen péppé nem lesz. E meglehetősen gyorsan működő készülék a nagyobb formátumú értékpapirosok megsemmisítésére különösen alkalmas. Bélyegívek szétvagdosásakor azonban megtörténhetik, hogy egyes bélyegek teljesen sértetlenül hagyják el a készüléket.

Ha igen nagy mennyiségű nyomtatvány megsemmisítéséről van szó, ez eljárásnak még egy más rossz oldala is van: az tudniillik, hogy roppant mennyiségű nedves, tehát könnyen rothadó papiros pép halmazódik föl ilyenformán, s a legtöbb esetben nem tudnak elég gyorsan szabadulni tőle. A berlini államnyomdában például, ahol nemcsak a nyilvánvaló makulaturát, hanem a hibás vízjegyű és vékonyabb vagy vastagabb papirosíveket is kiselejtezik s megsemmisítik: akkora pépmennyiség szokott összegyűlni, hogy egy ujabban szárazon foszlató eljárásról kellett gondoskodni.

Ezt olyanformán érték el, hogy malomformájú készüléket állítottak föl, s abban egészen kicsiny darabokká őrlik a makulaturát. A malom negyven-lőerős, s huszat fordul másodpercenként. Eleinte sűrű porral töltötte el a gép az egész telepet, később azonban segítettek a bajon zsákoknak közvetlen a gép szája elé kötésével, meg kombinált szellőztető készülékkel.

A kész nyomtatvány csomagolása s elszállítása.

Akármiilyen mellékes dolognak látszik is ez a könyvnyomdai üzemből, sokszor igen jelentőssé válhatik.

Kezdjük a dolgot a legelején. Ha a nyomtatás és esetleges présbe-tétel után nem kötik be vagy fűzik rögtönösen a könyv íveit, könnyen kezelhető, szilárd csomagokat kell belőlük formálnunk. Ez olyanformán történik, hogy az íveket a középtaguknál (>mittelstég<) fogva összehajtjuk, s egymásra rakjuk, de váltakozva, csomónként ki-és befelé. Simán is egymásra rakhatjuk az íveket, de ez esetben az egyes ívcsomók közé színes papirossávot kell tennünk. A csomagot jól összeszorítva, csomagoló-papirossal körülkötjük és a tartalmát félreérthetetlenül jelző fölfrással látjuk el.

Akcidenciák csomagolásának különösen jól kezelhetőnek meg izlésesnek kell lennie. Ha például ezer darab számlát kell szállítanunk, ne rakjuk az egészet egyetlen csomagba, hanem formáljunk belőle négy darab kétszázötven-példányos csomagot. A megrendelő mindenestire könnyebben kezeli így a készletét.

De még többféleképpen is a kedvében járhat a nyomdász az üzletfelének. Levélpapirosnál, boríték-nál az ilyesmi szinte magától adódik, amennyiben a

papirkereskedő rendszeresen szebbnél szebb csomagolásban, tartós dobozokban, ötvenével-százával elkülönítve és körülkötve szállítja a nyomdász számára a nyomtatásra váró papirosot. Bizonyos mértékig megtehetné ezt a nyomdász minden kereskedelmi s más nyomtatványával; az a csekélyke költségkülönbözet, amit az izlésesebb csomagolás okoz: nem vész kárba, mert jól hangolja a megrendelőt az üzlettel szemben. Különben is: az izléstelen és gondatlan csomagolás a legszebb nyomtatványnak is károsan befolyásolhatja a hatását. Szabályképpen lehetne fölláítani, hogy a csomagolásra a csomag tartalmához képest bizonyos aránylagos gondot kell fordítani. Ezt megkívánja a harmónia elve, amelyről életünk és munkánk egy percében sem szabad megfeledkezni.

Az izléses csomagolás már maga is kitünő reklámja a könyvnyomtatónak, de vannak ezenkívül is módok, amelyek arra szolgálnak, hogy a nyomtatványcsinálató félnek mentől gyakrabban jó emlékezetébe idéződjék vissza a nyomdász. Ilyen mód például a szépen szedett és nyomtatott cégfölriratoknak alkalmazása ahol csak lehet, izléses szállító-levél küldése stb.

HERE BEGINNETH THE GALESOA CANTER-
BURY AND FIRST THE PROLOGUE THEREOF

THAT

THAT Aprille with his shoures soote
The droghte of March hath perced to the roote,
And bathed every veyne in swich licour,
Of which vertu engendred is the flour;
Whan Zephirus eek with his swete breeth
Inspired bath in every holt and heeth

The tendre croppes, and the yonge sonne
Hath in the Ram his halfe cours yronne,
And smale foweles maken melodye,
That slepen al the nyght with open eye,
So prieth hem nature in hir corages;
Thanne longen folk to goon on pilgrimages,
And palmeres for to seken straunge strondes,
To ferne halwes, kowthe in sondry londes;
And specially, from every shires ende
Of Engelond, to Caunterbury they wende,
The hooly blisful martir for to seke,
That hem hath holpen whan that they were
seeke.

BIFIL that in that seson on a day,
In Southwerk at the Tabard as
I lay,
Redy to wenden on my pilgrym-
age
To Caunterbury with ful devout
corage,
At nyght were come into that hostelrye
Wel nyne and twenty in a compaignye,
Of sondry folk, by aventure yfalle
In felawshipe, and pilgrimes were they alle,
That toward Caunterbury wolden ryde.

Apró jegyzetek a könyvnyomtatás történetéből.

A cenzura és a nyomdász felelőssége.

(II.) A tizenhetedik század európaszerte súlyos elnyomatással kezdődött a könyvnyomtatókra nézve.

II. Rudolf császár 1606-ban bocsátott ki cenzurát súlyosbító rendeletet. A könyvnyomtatást és könyvkereskedést császári szabadalomhoz kötött jognak nyilvánította, s szigorúan megfenyegette a rendeleteit kijátszani igyekező (főleg protestáns) nyomdászokat.

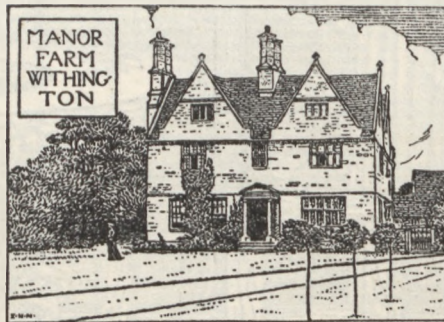
Németország politikai széttagoltsága révén azonban az ilyesfajta császári rendeleteket nem respektálták mindenütt egyformán. Legszigorúbban üldözték az eretnek iratokat az osztrák örökös tartományokban meg Bajorországban, s itt volt a könyvnyomtatónak is a legsanyarúbb dolga. Bajorország minden községében hármas tagú, két istenfélő polgárból meg a plébánosból álló tanácsot alakítottak, amelynek az volt a föladata, hogy vásárokon meg egyéb alkalmakkor meglepje a könyvkereskedőket és népdal-árúsokat, s a náluk talált botránys tartalmú iratokat elkobozva, őket magukat a legszigorúbban büntesse meg.

Hogy ezek az egyszerű és vallási dolgokban türelmetlen emberek miképpen fogták föl földadatukat és mennyi oknélküli támadásban részesítettek nyomdászt meg könyvkereskedőt: bárki is könnyen elképzelheti.

1645-ben újabb rendelet szöveltette föl a bajor könyvnyomtatókat, hogy a császári szabadalom mellett ne felejtsek el a választófejedelmi szabadalomnak a megemléztését sem az általuk nyomtatott könyvek homlokáról, »mert különben megantfjták őket a fejedelmük becsülésére s tisztelésére«.

Lipcében és Wittenbergben nem vették ily szigorúan a dolgot. II. Keresztély választó fejedelem maga járt közbe könyvnyomtatói érdekében a császárnál, s egy ideig türhető volt a szászországi sajtó állapota. I. János György választó fejedelem 1514-ben utasította a wittenbergi egyetem rektorát meg dékánját, hogy a nyomdák fölügyeletére több gondot fordítsanak, s különösen a betűk szépségét, a papiros jószágát meg a korrektorok szakavatottságát lelkiismeretesen ellenőrizték. E tekintetben különben már mult füzetünkben is hoztunk föl példát arra nézve, hogy némelyik fejedelemnek (például a franciák királyának I. Ferencnek is) mennyire a szívéen feküdt a könyvnyomdai termékek hibátlan és szép előállításí módja. A szász fejedelmek különösen kíváltak ebben a tekintetben. János György előde például, II. Keresztély 1606-ban kimondotta, hogy ha a nyomdatulajdonos a korrekúra-olvasást maga nem győzi, vagy nem ért hozzá: tartozik tudós és az illető szakban járatos korrektorokat alkalmazni, s ezenkívül is állandóan ügyelni arra, hogy minden alkalmazottja a képességeihez mérten a lehető legjobban végezze munkáját.

1618-ban tört ki a harminc-éves háború, amelyet azonban távolról sem vallási okok hoztak létre, mert hiszen mindkét részen vegyesen harcoltak protestánsok meg katolikusok, hanem inkább a Habsburg-ház világalomra törekvésében s ezenfelül még sok-sok gazdasági bajban találja meg indító okát. E háború sivataggá változtatta fél Németországot, de részt vett benne majd egész Európa. Persze, megsínylette ezt a vandali kegyetlenséggel folytatott háborút a könyvnyomtatás is. Faulmann Károly adatokat is közöl erre nézvést a maga monumentális munkájában. Így a könyvnyomtatás föltalálásának kétszáz-éves jubileumáról lévén szó, egy Schmidt nevű ember arról panaszkodik 1640-ben, hogy Strassburg városában a könyvnyomtatás tisztára szétzüllött néhány esztendő óta. Azelőtt igen szép és tekintélyes nyomdák eltűntek a föld színéről; munkásaikat elűzte vagy agyonverte a fosztogató landsknecht-katonaság, a betűkből puskagolyót öntetett, a sajtókat tűzre vetette. Szép papirosalmok is a lángok martalékaivá lettek, s így nem csoda, ha az arra termelt embereknek is elment a kedvük a most ugyan csak gyászos állapotban leledző »fekete művészettől«. — Egyéb krónikák és adatok is maradtak fönn ebből az időből. Mikor Jenát a landsknechtek elfoglalták, már csak egyetlen szedőember élt e városban, és ezt a fosztogató zsoldosok éppen a nyomdában találták. Különös jókedvükben nem bántották őt, s pusztán csak arra kényszerítették, hogy mutassa be nekik a maga szedői művészetét, amit halálra ijedt szaktársunk nagy

NOTES UPON SOME OF THE DIFFERENCES BETWEEN ANCIENT & MODERN BUILDING.

THE question I have proposed to myself to consider is: How is it that ancient towns and villages are delightful and full of beauty, and that modern towns are, on the whole, ugly and uninteresting? By ancient I mean roughly speaking previous to the present century and more especially previous to the sixteenth century. And when I venture to speak of modern towns as ugly I do not mean that many modern towns do not possess one or more modern buildings which within certain limits are beautiful and interesting, but that on the whole modern towns are failures from the point of view of architectural interest and beauty.

54

szorongattatások közepette rögtön meg is cselekedett.

Hogy a harminc-éves háborúnak csak megközelítőleg is mennyi volt a nyomdász-ember áldozata: nem jegyezte föl a krónika. Annyi bizonyos, hogy a milliónyi elpusztult ember közé szép számmal kerülhetett könyvnyomtató is, mint aki a foglalatosságánál fogva állandóan az események előterében állt, s áll ma is.

Hogy mennyit ártott a német könyvnyomtatásnak a háború: bizonyítja az is, hogy 1618-ban 1757 volt a nyomtatott könyvek száma, 1635-ben már csak 305.

Az amerikai legrégibb nyomtatványok.

Az egyik chicagói könyvtárban nagyfontosságú fölfedezést tett James H. Whitney, aki történelmi emlékek föl kutatásával foglalkozik. Whitney egy több-százados, avulásnak induló könyvben egy másik könyvnek a címlapját találta, mely egyszerre halomra dönti azokat a véleményeket, melyek az amerikai irdalomban a könyvnyomtatásra nézve fennállottak. Eddig általános volt az a nézet, hogy a könyvnyomtatást Amerikában az angolok honosították meg, és eleinte csupán azokban az államokban volt elterjedve

melyekben angolok laktak. Whitney nagybecsű fölfedezéséig azt vallották az Egyesült Államok tudósai, hogy a »Bay State Psalmbook« (Bay állam zsoltáros könyve) az amerikai könyvnyomtatás legrégebbi terméke. A könyvet 1638-ban nyomtatták Cambridgeben, Massachusetts államban. Whitney fölfedezése azonban azt igazolja, hogy Mexikóban s Amerika spanyol államaiban sokkal korábban ismerték a könyvnyomtatást, s a XVI. század első felében, tehát egy századdal korábban a cambridgei emlék készítése előtt, voltak könyveik a mexikóiaknak és a spanyoloknak. A Whitneytől fölfedezett műemlék imádságos könyvnek a címlapja, s 1543-ban kelt. A címlap szövege a következő: »Keresztény tanok. Az indusok fölvilágosítására és tanítására. A történelem tanulságai alapján. Fogalmazta főtisztelendő Pedro atya cordovai lelkész, kinek áldassék emléke. Nyomtattatott Mexikóban főtisztelendő Juan Zummaraga testvér parancsára, aki első püspöke volt a városnak, Ő Felsége titkos tanácsosa. A nyomtatás költségeit Lord püspök viselte.«

Ez a könyvlap az amerikai könyvnyomtatás legrégebbi emléke. Tulajdonképpen Mexikóé, de akkori időkben Mexikó, sőt még a fölötte elterülő államoknak jó nagy része is a spanyol uralom alá tartozott.

Kassa város legelső könyvnyomtatói.

Kassa városában az első könyvnyomtató a bártfai Klósz-rokonságból került ki. Kassa város tanácsa ugyanis fölszólította a bártfai könyvnyomtató-mestert, helyezze át műhelyét Kassára, s ez vejét, Fischer Jánost ajánlotta a tanács jóindulatába, Fischer az 1610-ik évben Kassán megtelepedett. 1614-ben bekövetkezett halálával özvegye vezette tovább a műhelyt, ami a város urainak nem volt kedvére, miért is az özvegy megígéri, hogy jó legényt fog tartani.

A jó legény, *Fest János*, 1615 január 7-én oltár elé vezette az özvegyet, s a hozományul jutott könyvsajtó élére állt. 1617-ben műhelyével az úgynevezett löcsei házba költözött. Az épület a város tulajdona volt, s nevét onnan nyerte, hogy az 1547-ben elhunyt Thurzó Elek alapítványképpen Lőcse városára hagyta. A pestisben elhalálozott *Moller* (1621—1622) után *Schultz Dávid* (1623—1629) a könyvsajtó tulajdonosa. Ő is, mint elődei, buzgó naptárkiadó. A benyújtott új naptárért a tanács 1625 október 16-án megjutalmazza. Az erre vonatkozó iratból is kiténik, hogy a könyvnyomtatók rendszeren egyúttal a kompaktorságot, a könyvkötő-mesterséget is üzték, tehát a kalendáriumok kötése is az ő műhelyükből került ki. 1629 december 13-án az akkor már özvegy Schultzné kedveskedik a tanácsnak az új naptárral, miért is három köböl gabonát kap. 1632 március 18-án ismét Schultzné kéri a nemes tanácsot, hogy a küldött kalendáriumokért adnának valamit. Adnak három tallért. 1634 elején a nemes tanács ugyancsak három tallér, az év végén küldött tizenkét új kalendáriumért pedig két tallér honoráriumot adat. 1635-ben a tudós *Fröhlich Dávid* az általa szerkesztett új naptárt Kassa városának ajánlotta, amiért tíz tallérral tisztelték meg. 1638 március 11-én Schultzné fizetést kér a kalendáriumokért, s ekkor ugyancsak három tallért kap. Az ekkor dúló irodalmi harcba, mely bevezetése volt az 1644-ik évben III. Ferdinánd és I. Rákóczi György között kiört háborúnak, a kassai könyvsajtó nem szólt bele. Özvegy Schultz Dávidnének 1640-ben bekövetkezett halála után a könyvsajtó csak vegetált, örökösei pedig 1645-ben Kassa városának lekötik adósság fejében. Schultz sajtója az 1653. évben a város kezéből vétel útján *Gevers Bálint* könyvnyomtató tulajdonába került. Negyvenhárom esztendő alatt tehát összesen kilenc gazdája volt Kassa város első könyvsajtójának.

Magyar Nyomdászok Évkönyve az 1910. évre.

A magyar könyvnyomtatók ez a maga nemében páratlan almanachja huszonötödik évfolyamát éli. Egy negyedszázadon át hív tükre volt a magyarországi nyomdászat állapotának s őszinte tolmácsa nyomdászaink szakbeli törekvéseinek. Külső és belső kiállítása dolgában néhány esztendő óta akkorát fejlődött, hogy még a külföld nyomdász-empóriumaiban is szinte türelmetlen érdeklődéssel várják a megjelenését.

A huszonöt-esztendőös becsületes múlt, a folytonos fejlődés és emelkedés elve kötelez bennünket arra, hogy minden erőnket összeszedve, az anyagi korlátok szabta határokon belül a lehető legjobbat s legszebbet teremtsük elő az Évkönyv huszonötödik kötetével.

Eddigi kilátásaink várakozáson fölül jók; a szövegrészbeli dolgozatok valósággal gyöngyszemei lesznek a szaktudományosságunknak, a tanulságos és szép melleteknek száma előreláthatólag jóval fölül fogja múlni a tavalyiakét, a könyvdísz kérdését páratlanul ügyesen sikerült megoldania a tervezésével megbízott Kun Mihály szaktársunknak, a nyomtatást pedig a Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság fogja végezni új, az Évkönyvhöz méltóan modern meg szép betűkről.

A kötet tartalmának igen fontos és minden könyvnyomtató szempontjából rendkívül hasznos része lesz a Könyvnyomdászok Szakköre és az Iparművészeti Iskola által közösen fentartott Nyomdászati Tanmű-

hely tanítási anyagának összefoglalása. Tiszta képét fogja ez adni mindamaz irányító elveknek, amelyek a könyvnyomtatás megmodernizálása érdekében eddig elvilágszerte jóknak s keresztyülvihetőnek bizonyultak, és amelyeknek alapos megismerése minden nyomdásznak önmagával szemben való kötelessége. A Tanműhely tanítási anyagának emez összefoglalásán kívül természetesen seregestül lesznek olyan dolgozatok is az Évkönyvben, amelyek egy-egy technikai vagy egyéb kérdés megvilágítása avagy eldöntése tekintetében megbecsülhetetlen értékűek a mestersegét csak némileg is szerető könyvnyomtatóra nézve.

Amikor mindezt a magyar könyvnyomtató-világnak bejelentjük: előfizetést nyitunk a Magyar Nyomdászok Évkönyve november hó közepén megjelenő kötetére. Az előfizetés összege 3 korona Budapesten s a vidéken egyaránt. Ez az összeg szeptember hó közepéig 20—30 filléres részletekben is letörleszthető. Aki azonban július hó 1-től Körünkbe beiratkozott, s tagsági illetékeit rendszeresen fizeti, a Grafikai Szemlén kívül ingyen kapja meg az Évkönyvet is. Megjelenés után 4 korona lesz a Magyar Nyomdászok Évkönyvének az ára, Budapesten éppen úgy, mint a vidéken. Olcsóbban a tanulóknak sem adhatjuk az Évkönyvet.

A Könyvnyomdászok Szakköre választmányának megbízásából: *Novák László*, szerkesztő.

Reflexiók a mesterszedésről meg egyebekről.

(II.) A három- és négyszínű nyomtatás, de különösen a színes illusztrációk nyomtatása nagyfontosságú ágazata a tipográfiának. Nagy súlyt kell tehát fektetnünk gépmestereinknek elméletileg és gyakorlatilag való perfekt kiképzésére. A nyomdász-gépmesternek ismernie kell a gép szerkezetét, a festékek sajátosságait és a különböző formákról való nyomtatás legrejtélyesebb fogásait, sőt még az anyagok fajtáit és sajátosságait is. Fővárosi gépmester szaktársaink számottevő része, a vidékiek pedig nagy általánosságban: a tipográfiai gépmestertudománynak csak egy kis elemi bérlői és nem teljes tulajdonosai. Innen van aztán, hogy a legügyesebb szedő perfect munkáját a féltudású nyomó egészen vagy részben elrontja.

Hogy pedig a sokszorosító ipart helyes mederbe tereljük, szükségünk van a kiképzésre: tanulnunk és tanítanunk kell. Rátermett és kiváló képzettségű talentumoknak kell igazgatni ezt a nagy gépezetet, a sokszorosító művészetet. A magasabb intelligenciájú és fejlettebb izlésű nyomdász-embereknek engedniök kell kormányoztatni magukat. Gondoljanak csak kissé szaktársaim a hajón szolgáló emberek viszonyaira, és átlátják, miképpen gondolom én ezt, s hogy milyennek kell lenni a nyomdász-emberek viszonyának egy-egy szaktanfolyamon. Például a hajón működik a kapitány, az első tiszt, második tiszt s így tovább; az első kormányos, második kormányos stb. meg a legénység. A hajót a kormányos irányítja, akit ellenőrzi az első tiszt, majd a tisztet ellenőrzi a kapitány. Ezek parancsa ellenére a hajón nem szabad tenni semmit sem. A hajó sem teheti útját biztosan a kapitány nélkül. A legénység a kormányos parancsát teljesíti, a kormányos az első tisztét és az első tiszt a kapitányt, persze mindenkor készséggel. Ezt hívják fegyelemnek. A fegyelem pedig a törvényekben és szabályokban való pontos és készséges megnyugvásból származik. Ennek legelseje az engedelmisség. Könnyen megérthetik tehát szaktársaim, hogy a nyomdászati szakiskola, melyben igen sok személy van alkalmazva, sok tekintetben olyan, mint a hajó, s hasonló kormányzást kíván. Nem nehéz belátni azt sem, hogy minő veszedelmes lehet az engedelmség legcsekélyebb nyilvánulása. A tengerésznél világosan, félreérthetetlenül ki van mondva, hogy a kapitány a királya a hajónak, sőt deszpotikus fejedelme. Ezt csak azért jeleztem, hogy megismertessem szaktársaimmal, miszerint amíg a szakiskolában nem ismerik a fegyelmet s a tanfolyami vezető iránt nem tanusítanak kész és megbízható engedelmisséget, addig nem is lehet elérni egyetlen kiváló előadást sem. Mert a tanfolyami hallgatók tudnak lelkesedni, hajlandók az engedelmisségre, de néha téves a fölfogásuk és olyankor csak a makacságra hajlandók, a helyett, hogy engedelmeskednének. Ez pedig azért történik, mert még nem egészen értik azt, hogy mit ér a vezető. Mert gondoljuk el vala-

mely munkának a mineműségét. Nem kívánhatjuk, hogy amit a vezető az egész, egységessé tett tervezetében együvé szőtt, egyszerre valami formátlanságnak találomra való hozzátételével elrontassék. Néhány hallgatónak megvan a helyes ösztöne, másoknak egyáltalában semmi sincs. De még akiknek legélesebb az ösztönük, azok sem képesek beleilleszkedni a tervezetbe és nem képesek összhangban maradni, ha a vezető utasításait nem követik. A tanfolyami vezetőnek pedig olyan szakembernek kell lennie, aki minden egyéb foglalatosságon kívül áll. Olyannak, aki tisztában van a maga dolgával. De a művészeti kérdés mégis csak a munka. Ha kiváló képzettségű és nagy tapasztaltságú szakember a vezető, jobb tipografus társainál: természetes ösztöne rávezeti arra, hogy önmagát tegye az egésznek központjává. Mert ha ezt nem tenné, munkája gyöngének tetszenék.

Most, miután cikkem befejezésénél tartok, megmondhatom, hogy a sokszorosító ipar renaissancea

miből és mi által fog kifejlődni. Az elméleti, gyakorlati s esztétikai szabályozó készség s tudás helyes nevelése és ápolásából. Az *elmélet* alatt értem az eszmét, amit logikusan irányítva formába lehet öltöztetni. Megpróbálkoznak az eszmének formát adni oly anyaggal, aminőt találnak vagy kigondolhatnak, fölitéve, hogy nincs anyag, amit jobban fölhasználhatnának. A *gyakorlat* alatt értem úgy a kézi, mint a gépi anyaggal való gyakorlati logikus mesterfogások és ismeretek elsajátítását, ötletes újdonságokra való bukkantást. Szóval a testet öltő sokszorosítással való gyakorlati kísérletezést. Az *esztétika* alatt értem a művészetet, mely nemesebbé teszi a szívet, fejleszti az érzést és ideális ellensúlyt képez korunk szellemének anyagias iránya ellen. Az esztétika által fölismerjük a művészi szépet, műizlésünk fejlődik és erősül. Megtanít a szimétria, a színek és formák harmónikus egységére; ezáltal elérjük a sokszorosítás művészetét.

Tehát a sokszorosító ipar előrehaladásának oka és eszköze az elméleti, gyakorlati és esztétikai tudománynak ismerete és ápolása. A nyomdász-embert is ez ismeret növekedése viszi előre. És el kell jönni az időnek — a reformálás folytán — amikor a nyomtatványok saját művészi módjukban kerülnek ki a sajtóból. A magyar tipografusokat pedig a célirányos szaktudományi munka viszi előbbre, s még sokkal magasabbra is emeli.

R. Tóth József.

A korrektorról és a korrektori munkálkodásról.

(III.) Írjon a szerző rendesen, vagy ne írjon. Volt már — nem egyszer — olyan munkához is szerencsém, amelynek a szerzői korrektura után egészen más volt a szövege, mint azt megelőzőleg. Szóval: csak kétszeri-háromszori alapos átdolgozás után volt nyomtatható a »mű«. Hogy mennyi furcsa megjegyzés hangzik el ilyen alkalmakkor mind a szedő, mind pedig a korrektor ajkáról: fölösleges részletezmem, úgys gyaníthatják az érdekelt szerző urak. De az ily keservesen megszületett műnél nemcsak arról lehet szó, hogy a nyomdának tetemes kára van haszontalan idővesztés címén, hanem arról is, hogy a nyomda jó hírneve is szenved ezáltal. Mert nem szabad felejtetni, hogy a szedést csak egyszer lehet szépen megszédni: mihelyt ez nagyobb javítást igényel, nemcsak az anyag rongálódik erősen, hanem a szép szedést a szó legtéljesebb értelmében tönkre teszi. Így áll

megírva. Legnagyobb sajnálatomra, a tér szűk volta miatt, itt nem sorolhatom föl azokat a csodabogarakat, amelyeket a korrektor kénytelen a fejében tartani; azaz mit is mondok, a fejében tartani: erre teljességgel képtelen, hiszen ma már úgy állunk a magyar ortográfiával, hogy nyomtatott füzet áll a rendelkezésünkre, amelyben föl van jegyezve, hogy ezt és ezt a munkát minő ortográfiával kell korigálni.

Mit szólnak ehhez a mélyen tisztelt magyar nyelvész urak? Azt hiszem, hogy korrektor társaimnak rendkívüli örömet szerezne, ha helyettük egy-egy ily nyelvtisztogatót ültetnének a korrektori székre, hadd látnák, hadd tapasztalják önnön szemükkel, hogy hányféleképpen és milyen rosszul írnak ők, kevés kivétellel, mindannyian; hisz ahány író: annyiféle »nyelvézék«. Egy heti tapasztalat elég volna nekik.

No de hagyjuk az élcelődést és térjünk át egyébféle nyomtatott dolgokra. Itt vannak a különböző állami munkák. Első sorban itt vannak a főrendi ház meg a képviselőház naplói. Egyiknek sincs egyöntetű ortográfiája; az egyik latinus, a másik magyaros ortográfiával jelenik meg, de hogyan! Itt van a hivatalos lap, melynek kétféle ortográfiájáról már egy napilap is megemlékezett. Utánok vehetjük mindjárt a városi nyomtatványokat; ez ahány,

elő azután az is, hogy dacára az óvatos korigálásnak, bizony elég sok sajtóhibával jelennek meg az ily kínok közt megszületett könyvek, aminek persze nem a derék szerző az oka, mert hiszen mindössze csupán két-három, esetleg négy-öt revíziót kapott, hanem egyesegyedül a korrektor vagy pediglen a revizor.

A könyvismertetések között akárhányszor olvashatjuk, hogy ez vagy amaz a munka meglehetősen szép, de tele van sajtóhibákkal. Pedig ez is a szerző urak rovására írandó, mert nem a nyomda vagy a korrektor a hibás, hanem egyesegyedül az író. Tessék tisztán és olvashatóan írni, pláne a neveket és számokat; s ha a korrektor »benhagyja« véletlenül a hibát: ott a szerzői revízió, amiben még mindig jóvá lehet tenni azt. Nem szabadna például az íveket az »imprimatur« jelzéssel, de fölívágtatlanul visszaküldeni. Ilyen eljárás mellett persze hogy marad az ívekben sajtóhiba, ami pedig nem válik dicséretére a nyomdának sem. Itt tehát nemcsak anyagi kárról van szó, hanem a nyomdának jó hírnevéről is egyszersmind.

Itt csak átmenetileg említsem meg azt a számtalan havi füzetet, amelyeket a tudományos társulatok meg egyesületek adnak ki. Ezekkel is úgy állnak a szerzőny korrektorok, hogy Budapesten, az ország szívében, kettő sincsen, mely egyforma ortográfiával volna

annylifele, akárcsak egynémely utcának a fölírata. Még csak nem is olyan régen, egy utcának a fölírata éppen háromféleképpen volt olvasható Budapesten, valószínűleg azért, hogy az illető ténylezők, akik az ügyet kezelik, egyszerre három adófizető honpolgárnak elégíthessék ki az ortográfiai és nyelvi érzékét.

Végre elérkeztem az iskolakönyvekhez, melyekre nézve a közoktatásügyi miniszter 1903. évi március 14-ikén kelt 862. számú rendeletével kötelező ortográfiát állapított meg. Ezek az iskolakönyvek olyan egyöntetűen vannak szerkesztve, hogy a hatvannégy darab közül, amelyet átnéztem, kettő sem volt egyformán a kötelező magyar helyesírás szabályai szerint szerkesztve. Ez valószínűleg onnan van, hogy »kötelező«. Hogy a korrektoroknak mily keserves órákat szerzett 1903 óta ez a rendelet, azt csak az tudja, akinek megadatott az a rendkívüli szerencse, hogy iskolakönyveket is korigálhasson. Itt arra szeretném föl hívni a közoktatásügyi miniszter figyelmét, hogy elődjének 1903-iki rendeletéhez általában nem alkalmazkodnak. Aki esetleg alkalmazkodnék hozzá: félremagyarázza. Nincs könnyebb annál, hogy szavaim igazságáról meggyőződjék. Egyszerűen végig kellene nézetni az 1903 óta megjelent iskolás könyveket.

(Folytatása következik.)

Werth László.

A nyomtatóhengerek mozgása nyomtatás után.

A Grafikai Szemle legutóbbi számában a fentebb jelzett címen rövidke útmutatás jelent meg, mely véleményem szerint tételeiben is és hamis konkluziójával is kifogás alá eshet. Előre is kijelentem azonban, hogy e sorok megírására csak a szigorú szakkritikának amaz elve vezérelt, mely egy pillanatra sem tűri, hogy már rég tisztázott szakkérdések ujabban a tényeknek meg nem felelően állíttassanak be.

A nyomóhenger nyomtatás utáni mozgásának megszüntetésére cikkíró a csapágycsapszegek összereszelését ajánlja. Ez az utasítás azonban nemcsak hogy téves, hanem egyúttal káros is, mert az összereszelés nemcsak hogy nem szünteti meg a nyomóhenger szóban forgó hibáját, hanem ellenkezőleg: a túlságosan összereszelte nyomóhenger-csapágycsapszegek még az excen-terekre is károsan hatnak, amennyiben a nyomóhenger eme tulajdonképpeni mozgó eszközei a beszorított csapágycsapszegek által túlságosan megterhelhetetlenné válnának kitéve. Hogy a hibának külforrását fölismerhessük s a bajon segíthessünk: legelőször is ismerünk kell a gyorsajátónak amaz alkotó részeit, amelyek a nyomóhengert közvetlenül működésbe hozzák. Ezek: a fölfogó villa, a körhagyók és az ezen működő görgők és a fölfogásra szolgáló (a nyomóhenger erősített) csap. Ha ez alkotórészek közül akár melyik kikopik: járása bizonytalanul válik. Ez a hiányosság — közvetlenül a nyomás terhétől való föl- szabadulás után — a nyomóhengerre hat, és ennek

bizonyos ingó mozgását vonja maga után. A fölfogó villa hivatása az, hogy a nyomtatás befejezésével a nyomóhengert megrögzítse. Eme hivatásának azonban a körhagyók és görgők kopása következtében nem tehet eleget, amennyiben a kopásból eredő hézagok a fölfogó villa mozgását s ezzel egyidejűleg a nyomóhenger mozgását idézik elő. Ha a nyomóhengert működésbe hozó váltószerkezet (körhagyók) járása kifogástalan, és a nyomóhenger mégis mozog: akkor ennek a nyomóhenger fölfogására szolgáló csapnak vagy a fölfogó villa nyílásának, vagy pedig az ezt vezető csapszegeknek kopása lehet az oka, mert ez esetek elsejében a nyomóhengeren levő csapszeg nem fekszik szorosan a fölfogó villában, a második, illetőleg harmadik esetben pedig a fölfogó villát vezető csapszegek a villának szabad mozgást engednek, minnek következtében e mozgást a henger is átveszi.

A nyomóhenger mozgásában előforduló zavarokat tehát csakis a váltó- (körhagyó-) szerkezetben és az ezzel összefüggő szerkezetben föllépő zavarok okozzák.

A nyomóhenger csapágycsapszegek kikopása egész más hatással van a nyomóhengerre. Csak röviden említtem itt meg, hogy e hiba következtében a nyomóhenger nem képes a nyomtatást egyenletesen, simán lebonyolítani, hanem a csapágycsapszegek kopásából eredő hézag következtében szakadozottan gördül át a formán, amiből a nyomás kettőződése, a szélek kicsipkéződése stb. keletkezik. *Schinkovits Vilmos.*

A modern irány és a megrendelők gusztusa.

Mint a Grafikai Szemle júliusi füzetében olvashattuk, októbertől változás lesz a lap kiállítását illetőleg. Nevezetesen lesznek »hivatalos« mellékletek, s más melléklet csak úgy közöltetik, ha a bíráló bizottság előzetes jóváhagyását és tetszését megnyeri. Hát ez szép és dicső dolog lesz, melyről minden mesterségét szerető nyomdász csak örömmel vehet tudomást. Hanem van egy de... A bíráló bizottságnak mindenestre csak arra lesz gondja, hogy azok a közlésre kerülő mellékletek mindenben a modern tipográfiai elvnek megfelelő kivitelben készüljenek... ami ennek ellentmond, a papirkosárba vele! Hát ebben én egy kis hibát látok. Először is a lap azért hoz mellékleteket, hogy azokról tanuljanak. De mit tanulhat az olyan — bár kifogástalan — kiállítású mellékletéről az a szaktárs, ki holmi tizedrangú nyomdában áll, mely régi divatú anyaggal van felszerelve? Annak részére bizony az ilyen modern dolog ép ellenkezőleg nem instruktív, hanem negatív példa lesz. Másod sorban szemafelvizmusával is a tipográfiai divatokkal szemben. Dacára annak, hogy a nyomdaipar a folytonos fejlődés szolgálatában áll, mégis sok-sok rendelők következtében visszautasítja azt a nyomtatványt, melyen a régi tradíciótól való eltérést tapasztalja. S ez nemcsak a vidéken van így, hanem a fővárosban is! Hja, nem lehet mindenki a walesi herceg szabója. Ez az uri ember egyszer véletlenül ferdén szabta ki ő fenségé bugyogóját, mindazonáltal megvarrta, ő fenségének pedig nagyon is megtetszett ez a bizarr

öltönydarab, legkegyelmesebben magára vette — és egyszeriben a ferdeszabású nadrág lett a high-life divatja akkoriban... De honnét veszünk mi egy walesi herceget, ki a szakbizottság segédelmével készült modern nyomtatványokat majd divatba hozza?

Annak illusztrálására, hogy milyen egyik-másik megrendelőnek a gusztusa, elmondok két esetet. Az egyik a boldogult szabad irány születése idején történt. Az egyik vidéki nagyobb vendéglő újabb megrendelést tett étlapokra. A kéziratpéldány a régi zártkeretes kivitelben készült a Berthold-féle kombinálható rézléniákból, fekete és vörös színben. Hogy a megrendelőnek kedveskedjenek, no meg az akkor divatba jött szabad irányt is bemutassák, a címlapot más anyaggal és három színben készítették el. Expediálás után principális, szedő, gépmester várták az elismerést a megrendelőtől a munka szép s modern kiviteléért... E helyett azonban küldik ám vissza a nyomtatványt azzal az izenettel, hogy azt úgy amint van, nem használhatják. Tudakozódik a principális ennek oka felől, hát válaszul kapja: »Az én vendéglőm tisztességes hely, hát ilyen nyomtatványt nem használhatok. Megfelelhetnek ezek az étlapok talán egy kétes híru háznak, de én nem tehetem az én előkelő hölgyvendégeim elé azokat a félmegtelen betűket!«... Lévéen pedig az étlap címlapja az akkor forgalomba hozott Schelter-féle tompafinom ornamenssel díszítve és a fő sorok ugyanazon cég Solanum s Lotos elnevezésű betűivel világoskék s sötétkék — tehát akkoriban nagyon is divatos — színnel

nyomatva. Az egyéb szöveg pedig barna volt. Hogy a nyomtatvány mégsem maradt a principális nyakán, azt csak árengedménnyel sikerült elérnie, tehát a három színben készült munkájáért jóval kevesebbet kapott, mint korábban a kétszínés nyomtatványáért!

No jó, gondolják a szaktársak, ez még a mult században történt. Azóta az izlés bizonyára javult!... Hát igen, itt a másik példa. Az egyik mezővárosban a közelmúltban új takarékpénztár alakult. Az év végén természetesen szüksége volt arra, hogy a zárószámadást kinyomtassa. Beküldi azt a megye középontján levő egyik jóhírű nyomdába. *Első* zárószámadásról lévén szó, a nyomda azon igyekezett, hogy annak kiállítása a modern iránynak megfelelő legyen. Szedték az úgynevezett Corvinus-betűvel és az egész meglehetősen jó képet mutatott. S mi történik mégis?

Elküldik korrektrába az illető intézetnek, honnét azzal a megjegyzéssel kerül vissza, hogy a nyomtatvány összeállításával nincsenek megelégedve, nagyon egyhangú az. S egyúttal mellékeltek az egyik megyeszékhelybeli nagyobb takarékpénztár mérlegét — követendő példa gyanánt. E mérleg a takarékpénztár vezetőségének maradisága folytán még most is abban a zsánrban készül, mint ahogy negyven esztendőknél

előtte; a fősor kigyómódra csavarodik, továbbá található ott mindenféle betű: széles mediaevalis, keskeny groteszk, kövér antiqua, sovány elzevir, sőt még a Huck-féle kézírásbetű is, vagyis valóságos betűegyveleg... és nekik mégis ez volt a szebb és jobb. De hát mit lehet ellene tenni? De gustibus...

Hát csak ne tessék majd szigorúan bírálni t. bíráló bizottság ezután sem, hanem tessék a bírálatnál azt is figyelembe venni, hogy az illető munka készítője volt-e olyan helyzetben, hogy akár jobbat, modernebbet is alkothatt volna annál, amit beküldött, mert szűkös anyaggal kevésbé jót alkotni mégis csak nagyobb érdem, mint minden rendelkezésre álló eszközzel abszolúte kifogástalant. És a hivatalos melléleteknél is tessék arra tekintettel lenni, hogy a modern anyaggal készült, modern kivitelű munkák mellett néha-néha a letűnt tipográfiai irányok anyaga is — úgy amennyire lehet — modernebb összeállításban bemutatassék. Hogy ez könnyen lehetséges, azt bizonyítja ifj. Aigner Antal szaktárs pár év előtti munkáinak egy jó része is. És így nem lesznek a melléletek *negatív* példák, hanem megtalálja kiki a magáét: a modern nyomda *mesterszedője* ép úgy, mint a kis vidéki nyomda *»mindenese«*. Fiedler Károly.

Könyvismertetés és egyéb apró közlemények.

Mesterszedőink és tollforgató szaktársaink figyelmét fölhívjuk a Grafikai Szemle és a Magyar Nyomdászok Évkönyve ebben a füzetben közölt pályázataira.

Mostani füzetünk borítéka s mellékletei.

Borítékunk ismét ritka példája annak, hogy minő eredményt érhet el a jótürelmű ember a Mäser-lemez vésése dolgában. A boríték tervezője *Zubriczky Ferenc*, tehát ugyanaz a derék szaktársunk, akinek köszönhetjük május havi nagy föltűnést keltett borítékunk tervezését és megvését is. Mostani borítékunknak ugyanaz volt a munkafolyamata, mint volt a május havié. A nyomtatást ismét a Jókai-nyomda kiváló gépmester főnöke, *Schimek Ferenc* végezte a föle megszokott gondnal és hozzáértéssel, még pedig a kitünő hfrú-nevű Péterfalvi Papirgyár papirosára.

Öt szedésmellékletünk is van ebben a füzetünkben. Csupa levélfej mind az öt. Az elsőt *Fekete Béla* csinálta a budapesti Károlyi-nyomdában, a második és harmadik a pécsi Madarász-nyomdában, a negyedik Hedvig S.-nál, az ötödik Komor Testvéreknél készült. E szedésmellékletek mindegyike részt vesz folyóiratunk mellékleti pályázatán. — A Grafikai Szemle e pályázata még a jövő hóban is megismétlődik harminc korona jutalomdíjjal, amely összeg ha csak lehet kiadatik az illető hónapban megjelent mellékletek legjobbjára, esetleg a boríték csinálójának. A pályázaton csak oly melléklet vehet részt, amelyen a szedési elem kellően képviselve van. Pusztán rajzok beküldésével tehát nem lehet pályázni. A pályaműveknek már okvetlenül valamely célra kellett kinyomatniok, s a Grafikai Szemle számára egyszerűen továbbnyomatnoki. Ennek biztosítása okáért az ilyes melléleteknél csak a papirosnak az árát térítjük meg. A borítékokra e kikötés természetesen nem vonatkozik.

A szeptember havi mellékletpályázaton mindazok a mellékletek vesznek részt, amelyek az illető hó

15-ikéig szerkesztőségünkhöz beérkeztek, illetőleg a vidéken póstára adattak. Később föladott mellékletek a következő hóra maradnak. Példányszám 2100. Korrektrának előzetes beküldése fölösleges, a papirosról szóló számla a küldeményhez melléklendő. A pályaműveket a Szakkör szakköztsége még megjelenésük előtt bírálja el. Az e hónapban meg az azelőttiben beérkezett mellékleteket augusztus hó 23 ikán bírálta el Körünk szakköztsége. A júliusi díjat *Hollósy János*, az augusztusit *Fekete Béla* kapta.

Előizetési fölhívás egy új szakkönyvre.

A következő előizetési felhívást kaptuk: Folyó évi december hó végén jelenik meg, három ív terjedelemben (4° alak), 50—60 színes, kizárólag a könyv tárgyat érintő melléklettel, több mesterszedő támogatásával Müller Sándor szerkesztésében *»A vonal művészes alkalmazása a könyvnyomdászatban«* című könyv. Tartalmazni fogja a könyvnyomdászatban előforduló mindenféle nyomtatványok vonalból való egyszerű és művészes díszítését, igazolásául annak, hogy bármely nyomda is képes a legszebb nyomtatványok előállítására, ha arra hivatott szedő áll rendelkezésére. Tekintettel lesz továbbá arra is, hogy a gépmester szaktársak is hasznát vehessék e könyvnek, melyet azáltal juttat kifejezésre, hogy a mellékletek nagy része színekben és eredeti papirosra lesz nyomtatva. Végül tartalmazni fogja jelesebb mesterszedőink véleményét a vonalról, melyet mindenki, ki szakmájában fejleszteni óhajtja magát, értékesíthet. A könyv előizetési ára 3 korona. Amennyiben a szükséges költség fedezetéül szolgáló példányszám nem volna biztosítva, a mű nem jelenik meg. Felkérletnek ennél fogva a gyűjtők, hogy a gyűjtési eredményt legkésőbbben 1909. évi szeptember hó 15-éig levelezőlap útján tudassák. Cím: Müller Sándor, Budapest VII, Verseny-utca 14, II. 6. Gyűjtőknek 10 példány után tiszteletpéldány.

Apró jegyzetek a fotografálás köréből.

A fotografálás ma már a lehető legbensőbb kapcsolatban van a sokszorosító művészetekkel, sőt ezek szisztematikájában a magas-, mély- és síknyomtatás mellett a negyedik osztályt, a fényvel való sokszorosítás osztyályát képviseli. Alapja ezenkívül a fotomehanikai eljárásoknak, amelyek az előbb említett három sokszorosítási csoport számára a nyomtatólemezek sok-sok különféle fajtáját szolgáltatják.

Bármennyire szoros kapcsolatban van is a grafia a nyomdászattal: szaklapjainkban alig esett eddig szó róla, s legtöbb könyvnyomtató lelkében csak homályos sejtelmek élnek ennek a tudományos technikának a mibenlétéről. Régi mulasztást hozunk tehát helyre, amikor mostantól fogva ha szűk keretekben is, de állandóan foglalkozunk majd fotografiai dolgokkal.

Hogy mindent szisztematizáló szokásunkhoz hívek maradjunk, mindenek előtt megadjuk a szorosabb értelemben vett fotografíának tudományos meghatározását, s aztán dióhéjba foglaltan megemlékezünk a fotografálás körében eddigelé fölmerült rendszerekről s eljárásokról.

Pontos meghatározással: a grafia az az eljárás, mellyel a fény segítségével az egyes anyagoknak a fény behatása következtében előállott módosulását fölhasználva, képet létesíthetünk, még pedig optikai lencsék, közvetlen másolás avagy sajtolás útján. Maga a fotografiai fölvetel rendszerint lencsék segédelmével történik, bár a lencse nem okvetlenül szükséges hozzá, amennyiben egyszerű sötét kamarában is előállítható a fényérző lemezen a kép. No de erről majd máskor szólnunk. A közvetlen másolás azonos a legtöbb nyomdász által ösmert úgynevezett fénymásolással, amikor ugyanis az átlátszó papirosra vagy más anyagra készült rajzot fényérző papirosra fektetve és így együttesen a világosságra téve, a rajz vonalai átrajzolódnak a fényérző papirosra. A sajtó segédelmével való fotografiai munka (például a fénynyomás) már tulajdonképpen a fotomehanika körébe tartozik, s e helyt nem szólnunk róla.

A világosságnak a különböző anyagokra való hatása különböző módon nyilvánul; megváltoztatja például az anyag színét, kémiai bomlást hozhat létre, mely az anyagnak fizikai vagy kémiai tulajdonságait módosítja, stb. A különböző hatás célszerűen megválasztott alkalmazásával különböző képeket készíthetünk, melyeket ismét a fény (vagy a nyomda) segítségével tetszés szerinti számban sokszorosíthatunk.

A fotografálás leggyakrabban követett módja az, hogy a fotografálásra váró tárgyról az úgynevezett sötét kamarában megfelelő optikai lencserendszerrel képet állítunk elő, s abba a síkba, hol a kép legélesebb: fény iránt érzékeny telt lemezt állítunk. Ennek a fény által érintett pontjain bomlás áll be, amely azonban egyelőre nem igen okoz látható nyomot, hanem a lemezt bizonyos oldattal kell kezelnünk, hogy a kép láthatóvá legyen. A sötét kamarában ilyen módon nyert és azután előhívott kép negatív, vagyis a kép legvilágosabb részei legsötétebben tűnnek elő, és viszont a legsötétebbek legvilágosabban. Erről pozitív, vagyis valódi tónusértékű képet egyszerű másolással — az úgynevezett fénymásolási eljáráshoz hasonlóan —

nyerünk, még pedig olyan üveg- vagy papiroslapra, esetleg fémlemezre vagy más anyagra is, amelyet előzőleg a fény iránt érzékeny anyaggal vontak be.

Első és legfontosabb dolog a fotografusra nézve a lencserendszerrel fölszerelt sötét kamara. A kereskedelemben ma már igen sok típusa található ennek, s különösen utazási meg műkedvelői célokra nagyon kicsiny helyre szorítható össze. A bőrből, vászonból,

keratolból stb. készült úgynevezett kihuzat hosszúságát legtöbbször változtatni lehet, hogy a képet, melyet a hátulsó homályos üvegből álló részen látunk, a tárgy távolsága, nagysága stb. szerint élesre lehessen beállítani. A kisebb, úgynevezett detektív-készülékeket kézben tartják a fotografálás idején, a nagyobbakat összerakható háromlábúra, esetleg pontos beállítást biztosító állványra helyezve használják. Különösen a fémből való csöves állványok összerakva viszonylag nagyon kicsiny helyet foglalnak el.

Az érzékeny lemezt magát fából vagy pléhből készített, a fényt teljesen kizáró keretben, az úgynevezett kazettában tartjuk, melyet úgy lehet a kamara hátulján levő homályos üveg helyébe tenni, hogy a lemez érzékeny oldala pontosan a homályos üveg helyére essék. Vannak egyszerű megkettős kazetták, az előb-

ségnek a kép közepén meg a szélein nem szabad szembetűnően különböznie. Nem szabad az objektívnek elrajzolnia; vagyis az egyenes vonalat egyenes vonalnak kell visszaadnia, akár a közepén, akár a szélén legyen is az a képnek. Fontos követelménye még a jó objektívnek, hogy a képet mélyen rajzolja, vagyis hogy a készüléktől valamivel távolabb eső részletek ép oly élesen adódjanak vissza, mint közelebb levők; különösen pedig az utóbb említett részletek ne nagyítódjanak túlságosan. Az objektív fényerőssége lehetőleg nagy legyen. Mindezeknek a követelményeknek nem könnyű dolog megfelelni, s ez a magyarázata annak, hogy a jobb fajta objektívek olyan drágák. Az objektívek tökéletesítése majdnem egyidős a tulajdonképpeni fotográfiával. Petzval az első arcképlencsét 1840-ben készítette, s számításait Voigtländerrel közölve, mihamar napvilágot látak ennek ortoszkópikus, azaz helyesen rajzoló objektívjei is. Petzval rendszere még ma is a legnagyobb fényerősségű; később Steinheil, Dallmayer több kombinációt számítottak, melyekhez újabb időkben a Zeiss-féle anasztigmát és Goerz-féle kettős anasztigmát mint legtökéletesebb lencseösszetételek járulnak. Ezek egyszersmind a legdrágább objektívek. Az olcsóbbaknak tulajdonságaikhoz képest periszkóp, aplanát, euriszkóp, antiplanet stb. a nevük.

DEATH AND THE PLOUCHMANS WIFE

A BALLAD MADE & ETCHED
BY WILLIAM STRANG

LONDON LAWRENCE AND BULLEN
HENRIETTA ST COVENT GARDEN
MCCCXCIV

biekbe egy-egy, az utóbbiakba pedig két-két lemez fér.

A kamarának legfontosabb része az objektív, mely több finoman köszörült flint- és crown-üvegből álló lencsének az összetételéből áll. Daguerre annak idején egyetlen lencsével készítette a maga képét, de a szimpla lencse használata csak a tájképek fölvételekor elégítheti ki az embert. Arcképfotografálásához okvetlenül több lencséből összeállított objektívt kell vennünk. A jó objektívnek minden részében egyformán éles képet kell adnia, vagy legalább is az éles-

kek főképpen azzal különböznek a német és angol gyártmányúaktól, hogy a gyújtópont-távolságuk nagyobb és nem adnak olyan túlságosan éles képeket. Különösen a német gyárosok viszik túlságba az élességre való törekvést, ami pedig művészeti szempontból meglehetősen súlyos beszámítás alá eső hiba. A fotografusok többsége azonban kedveli az éles képeket adó objektíveket, egyrészt a fejletlenebb izlésű közönségre való tekintettel, másrészt pedig azért, mert a művészi látványt esetleg retusozással is elérheti.

A vidéki nyomdafőnökök kongresszusa.

Mintegy kétszáz vidéki nyomdatulajdonos részvételével tartották meg e hó 20-ikán és 21-ikén az »Otthon« írók és hírlapírók körében országos gyűlésüket a vidéki nyomdatulajdonosok. Láng József nagyváradi nyomdatulajdonos volt az elnök. A tiszti kar megválasztása és az ügyrend megállapítása után első sorban az ipartörvény módosítását tárgyalták. A második tárgy egységes nyomtatványrjegyzék készítése volt. Hoffmann Sándor indítványára megbízták a szövetséget, hogy 1909 december 21-ig az árjegyzéket készítse el és küldje meg a vidéki nyomdatulajdonosoknak. Következett Klein Samu indítványa, hogy a szövetség a fővárosi testvéregyesülettel egyesüljön. Az országos gyűlés az egyesülést egyelőre nem tartja célszerűnek, mert a vidéki nyomdák érdeke ez idő szerint nagyban eltér a fővárosiakétól. Az első napi tanácskozás utolsó tárgya a köteles példányok beszolgáltatása volt. A nyomdatulajdonosok a köteles példányok miatt az ügyesség részéről annyi zaklatásnak vannak kitéve, hogy lépéseket kell tenni az erre vonatkozó miniszteri rendelet sürgős módosítása iránt; erre a gyűlés majd az országgyűlési képviselőket kéri föl kerületenkint. A második nap első tárgya a szövetség szervezetének kiépítése volt. Weszely Antal indítványára kimondotta a gyűlés, hogy az ország nyomdái kerületi középpontokra kell osztani. A gyűlés utolsó tárgya a nyomdai munkások munkaidő- és munkabérszabályzata volt. Hosszú és kimerítő vita után a gyűlés egyhangúan elfogadta Mayer Rezső határozati javaslatát, amely szerint a gyűlés a munkásokkal meg akarja kötni a kollektív szerződést. A szerződés elkészítését harmincas bizottságra bízták.

Wörner J. gyárának legujabb alkotásai.

Értesülésünk szerint a Wörner J. és társa nyomdai gépek gyára a helybeli nyomdászokat meghívta a gyár által épített és a Budapest napilap részére szállítandó 40-oldalas négytekerces ikerkörforgógép megtekintésére. A meghívottak csodálkozásuknak adtak kifejezést a gép hatalmas méretei és kiváló építési modora felett. A 40-oldalas négytekerces ikerkörforgógép megtekintése után a meghívottaknak feltűnt a gyár szerelő műhelyében lévő két hatalmas gép váza. E két hatalmas váz a most épülőfélben levő két darab 48-oldalas háromtekerces ikerkörforgógép részére szolgál. A gépeket a »Hungária« könyvnyomda rendelte a »Neues Pester Journal« és a »Politisches Volksblatt« nyomtatására. Ezen gépek mindegyike 48-oldalos háromszor hajtogatott újságpéldányokat képes előállítani és dacára annak, szerkezetük meglepően egyszerű. A gépek egyenként 3 teljes nyomó- és festékezőszerkezettel bírnak és három duplaszéles papírtekerces nyomtatására szolgálnak. A duplaszéles papirosok nyomtatása után kettévágnak s e félszélesű papirosok a gépekben elhelyezett 3 pár fordítókészülékkel egymásra vezetnek. A gépeken 24-oldalas újságpéldányokig dupla mennyiségben, azonkívül 26, 28, 30, 32, 34, 36, 38, 40, 42, 44 és 48-oldalas újságpéldányok is állíthatók elő. A gépek meghajtása villamos uton fog eszközöltetni, olyképpen, hogy a motorok gyorsasága a berlini Bergmann villamos művek által szerkesztett szabályozó készülék által lesz szabályozva. Ugyisintén a kézi hajtás, mely természetesen oly nagyméretű gépeknél a kezelőszemélyzet nagy megerőltetésébe kerül, villamos erővel fog tör-

ténni. — Ha a Wörner J. és társa nyomdai gépek gyára a már készen lévő 40-oldalas négytekerces ikerkörforgógép építése által bebizonyította azt, hogy a nyomdai gépipar terén kiváló sikereket ért el, mindenestre érdekes lesz a most épülőfélben levő 48-oldalas háromtekerces ikerkörforgógépeket, amelyek még ez évben a »Hungária« nyomda új helyiségében kerülnek felállításra, majd a működésükben megtekinteni.

Érdekes újítás a levélpóstitai kezelésben.

A belga posta, amely már ismételtelen célszerű újításokat léptetett életbe, most a kezelés megkönnyítése céljából azt az újítást akarja behozni, hogy a nagyközönség a helybe szülő leveleket vörös, a belföldre szólókat sárga és a külföldre szólókat zöld borítékban adja postára. Ez a reform tetemesen megkönnyíti majd a leveleknek rendeltetési helyük szerint való rendezését és azok haladéktalan elküldését. Ugyanezt a célt szolgálta különben már eddigel is a belga, valamint több nagyobb német város postájának az az újítása, hogy a levélszekrényeken három rekeszt alkalmaznak, külön-külön egyet a helybeli, a belföldi és a külföldi levelek befogadására. A különböző színű levélborítékok használata nem lesz általánosan kötelező, de a nagyobb vállalatok, a vasúti társaságok, a biztosító intézetek, a bankok, az újságok, szóval mindazok a vállalatok, amelyeknek érdekében áll a küldemények gyors és pontos kézbesítése, bizonyára számolnak az újítással, s postájukat így rendezik be.

Fittler-Györgyi: Magyar Iparművészet.

Gyönyörű és igen érdekes füzettel lepte meg a Magyar Iparművészet szerkesztőseje olvasóit. A stockholmi iparművészeti kiállítás anyagának színejavát látjuk a most megjelent VI—VII. számú kettős füzetben kifogástalanul reprodukálva. Magát a kiállítást Györgyi Kálmán igazgató ismerteti; a svéd iparművészetről és házi iparról, valamint a régi iparművészeti tárgyak konzerválásáról három kiváló svéd író: Lundbergné Nyblom Ellen, Thorman Erzsébet és Branting Ágnes írta igen vonzó és tanulságos cikkeket. A Magyar Iparművészet most megjelent füzete egyike a legszembeknek és legtartalmasabbaknak, amelyek eddig megjelentek, és minden tekintetben méltón állja meg a helyet a legelőkelőbb külföldi folyóirat mellett is. A Magyar Iparművészet az Országos Magyar Iparművészeti Társulat tagjainak évi tíz korona tagsági díj fejében illetményként jár; előfizetési díja ugyanannyi. Melegen ajánljuk e gondosan szerkesztett, magas színvonalú, szép folyóiratot olvasóink figyelmébe.

A papirosgyártás újabb pótló anyagai.

A papirosfogyasztás folytonos gyarapodásával állandó gondot ad a gyárosoknak az a törekvés, hogy az erdőségek pusztulásával gondoskodni kellene olyan anyagokról, amelyek a papirosgyártásnál a faanyagot pótolják. Jelenleg évente nyolc millió tonna papirost gyártanak, melynek ötvenöt százaléka Európára, negyvenhárom pedig Amerikára esik. Az egyes európai államok közt a gyártás mennyisége a következőképpen oszlik meg: Németország tizenhét, Anglia tizenegy, Franciaország hét, Ausztria-Magyarország öt, Oroszország három és fél százalékát gyártja, ezzel szemben az amerikai Egyesült Államok termelése negyven százalékot tesz ki. A papirosgyártásnak korlátozósa

az igények folytonos növekedése miatt teljesen lehetetlen s így jogos aggodalommal féljük érdeinket a pusztulástól annál is inkább, mert ebbeli aggodalmaink alaposságát az amerikai őserdők ritkulása és kiirtása félelmesen igazolja. Fakészletünk megóvása érdekében tehát a papírgyártás számára más cellulóz-tartalmú anyagokról kellene gondoskodnunk. Negyvenöt-negyvenhat százalék cellulózt tartalmaznak a különböző szalmaneműek. De ez a cellulózmennyiség aránylag véve igen kevés, a szalmát pedig egyébként is sokféleképpen felhasználjuk és értékesítjük. Papirosgyártás céljaira igen alkalmas anyag az Algerban, Tuniszban, s általában a Földközítenger mellékén termő espartó, amelyből különösen angol papirosgyárak elsőrendű gyártmányt állítanak elő. Ötven százalék cellulózt tartalmaznak a bambuszrostok, amelyeket különösen Indiában és Kinában használnak fel papirosgyártásra, de amelyet Európában és Amerikában éppen annyira mellőznek, mint a papiros-eperfát, amely tartós kínai és japán papiros gyártására szolgál. Papírgyártásra alkalmasak ezenkívül a különböző banánafajok, agavék és a madaguacserje, amelyekből igen tartós papiros gyártanak. Igen olcsó és könnyen beszerezhető anyagát képezik a papirosgyártásnak a turfarostok, ame-

lyekből különösen sok színes papirost készítenek. Ennek az anyagnak a nagyobb mennyiségben való feldolgozásától és a papírgyártásban való elterjesztésétől várhatjuk leginkább a jelenleg nagy mennyiségben felhasználni szokott faanyag pótlását és helyettesítését, s így az erdőségek megmentését. Legujabban szőlővesszőkkel kísérleteznek, kiváltképpen Franciaországban és jelentékeny eredményeket tudnak felmutatni. A fagogyasztás mindazonáltal még világszerte annyira túlnyomó, hogy ha rövid időn nem gondoskodunk annak pótlásáról, annak a veszedelemnek nézünk elébe, hogy legnagyobb erdőségeinket mihamar sivár pusztaságok váltják fel, olyanformán, mint Dalmácia hatalmas erdei is sorra pusztultak hajdanában.

Pusztai R. és Társa új zárókészüléke.

Olvasóink bizonyára emlékeznek még arra a közleményünkre, amellyel a Krausz Soma kollégánk által föltalált »Matador« zárókészüléket ismertettük. Ezt a hasznos segédeszközt Pusztai R. és Társa jóhírű szaküzlete azóta belevitte a kereskedelmi forgalomba, s prospektusokban ismerteti azt. Egy ilyen prospektust e füzetünk mellékletei közt találhat az olvasó.

Jegyzőkönyvek s egyéb hivatalos közlemények.

Mesterszedő szaktársaink figyelmét fölhívjuk a Grafikai Szemle és a Magyar Nyomdászok Évkönyve ebben a füzetben közölt pályázataira. A Grafikai Szemle mellékleteit illetőleg a pályázat föltételei csak a szeptemberi füzetre érvényesek, addig tehát a mellékletek minden előzetes korrektúra nélkül közvetlenül a szerkesztőséghez küldendők be. Boríték-ka a szeptemberi hónapra már el vagyunk látva. Az októberre szánt mellékletekből korrektúra küldendő Wanko V.-nak (Dohány-u. 10, Fried s Krakauer).

Szabizottsági ülés 1909 augusztus 24-ikén.

Jelen vannak: *Augenfeld M. Miksa* I. alelnök, elnök; *Wanko Vilmos* II. titkár, *Novák Alajos*, *Prüner Arnold*, *Spitz Adolf* és *Novák László*, a Grafikai Szemle szerkesztője. A bírálatok megtörténte után részt vettek a tanácskozásban: *Hollósy János* és *Fekete Béla*.

Elnök megnyitván az ülést, kéri a Grafikai Szemle júliusi és augusztusi számához beküldött mellékletek megbirálását.

A szabizottság a részletes bírálatok elhangzása után határozatilag kimondja, hogy a harminc-harminc-koronás díjat:

a júliusi számnál a boríték szedőjének, az augusztusi számnál pedig a szakköri levélfej szedőjének ítéli oda.

A részletes bírálat megrírása a II. titkár-előadóra bízatik.

Wanko Vilmos jelenti, hogy a Szakegyesülettől átvette az Uti-Kalauz-pályázat pályamunkáit, s javasolja, hogy azok — amennyiben ez anyagi akadályokba nem ütköznék — három tablóba rendeztesse. Tudomásul szolgál; a cinkografusokkal való tárgyalás másodtitkárra bízatik. A pályaművek rendezése az irodalmi asztal augusztus 29-iki értekezletén történik.

Az Évkönyv költségvetése még nem készült el, s így az a legközelebbi alkalommal lesz tárgyalható.

Wanko Vilmosnak a Grafikai Szemle lapdíszére s hirdetéseire vonatkozó bejelentései tudomásul szolgálnak.

Ülés vége.

Wanko Vilmos.

Bírálati jelentés

a Grafikai Szemle júliusi és augusztusi havi füzeteiben megjelent mellékletekről. (A Könyvnyomdászok Szakköre szabizottságának 1909. évi augusztus hó 24-ikén tartott üléséből.)

A júliusi számból a boríték és négy melléklet veaz részt a pályázaton.

Mind a boríték, mind a melléklet kivétel nélkül megütk a mér-

téket; a részletes bírálat alkalmával az egyes munkákra a következő megjegyzések tétettek:

A borítékra: Szedője abszolút becsű munkát végzett. A minden ízében becsületes, kifogástalan tipografus-munka összehatását a helytelenül megválasztott színek hátrányosan befolyásolják. Az »1909.« és »7.« számokat nem ártott volna nagyobb — a verzális betűk nagyságának megfelelő — fokozatból szedni.

A Weigt-féle levélfejről is csak jót lehet mondani. Modern, művészi zsánerben készült levélfej, mely megkapó példája annak, miként lehet kevés szöveggel s egyszerű díszítőanyaggal izéses nyomtatványt előállítani. A munka színezése díszkrét, nyomtatása kifogástalan.

Évkönyvböríték: Egyszerű munka, hatását némileg befolyásolja a laza, erősen ritkított sorok és a sok pont. Az alapnyomat alkalmazása szinte fölösleges: olyan kevés látszik meg az alapnak a színe.

A Haas-féle számla és a Laub-féle levélfeje: Az előbbinél a kliéé ily módon való alkalmazása nem a legjobb megoldás. Már a levélfej kifogástalannak mondható. Sorai jók, nem erőszakosak. Csupán a két vílámpa-kliéé erős. A színezés meg a nyomtatás jó.

Tagsági jegyre: Egyszerű és szolid díszítése mellett is szép, hatásos munka. Színezése és nyomtatása kifogástalan.

A Grafikai Szemle augusztusi havi mellékleteiről: A boríték pályázaton kívül készülvén el, a bírálaton csupán az öt melléklet vétetett figyelembe.

Mind az öt melléklet — merő véletlen folytán — levélfej. Konstatálni kívánom: a mellékletek mindegyikén meglátszik, hogy törekvő és szépet alkotni kívánó szedő munkája s hogy legtöbbje célját nem érte el: talán nem veendő súlyos beszámítás alá, mert hisz gyakorlat teszi az embert mesterré, s ami nem sikerült az illetőknek most, sikerülni fog később.

A Szakkör levélfeje: Modern munka, melynek szép hatása a helyes térelosztáson és a szolid díszítésen alapszik. Színezése nem jó, illetőleg a sárga szín helyett okvetlenül más kellett volna venni. Az ugyanezen mellékletre nyomtatott boríték is modern zsánerű munka, bár térelosztása — gyakorlati szempontokat véve tekintetbe — nem kifogástalan. A címzéére szánt hely bizony nagyon keskenyre van szabva, ezt a széles kasztetták keskenyebbé vételével lehetett volna kerülni.

Pécsi Közlöny levélfeje: Szedője a munkáját az új dekoratív zsánerben akarta készíteni, de meglátszik rajta, hogy annak irányelveivel még nincs egészen tisztában. Hibának tekintendő a fölső sordísznek megszakítása; az ilyesmit modern munkán kerülni kell, valamint a domború nyomtatást is. A levélfej amúgy is túlságosan magas, amin úgy lehetett volna segíteni, hogy a fölső sordíszét elhagyva, a monogramokat kisebbre vették volna. Színezése sem a legjobb; az alapnyomat pedig elmaradhatott volna.

Bevétel.

Pénztári kimutatás 1909 július haváról.

Kiadás.

	K	f.	K	f.		K	f.	K	f.
Át hozat a múlt hóról			3292	91	A Grafikai Szemle mellékleteinek költségeire	138	—		
10 drb hitelzöv. részjegy (à 10 kor.)			100	—	Az új alapszabályok benyújtásának bélyegköltsége	5	40		
Gutenberg-szobor-alap			814	—	Adminisztrációs kiadások helyben és vidéken	13	42	156	82
Ács-Mihály-alap			571	48	Készpénz a hó végén			4061	29
					10 drb hitelzöv. részjegy à 10 kor.			100	—
					Gutenberg-szobor-alap			814	—
					Ács-Mihály-alap			571	48
Tagsági járulékokban befolyt:									
Államnyomda	9	—							
A Nap	1	20							
Athenaeum	24	60							
Bagó-nyomda	1	80							
Bercaényi-nyomda	3	60							
Berkovits-nyomda	1	20							
Budapesti Hírlap	9	—							
Buschmann Ferenc	5	40							
Egyetemi nyomda	5	40							
Egyesületi tisztviselők	9	—							
Elek-nyomda	1	20							
Engel és Ladányi	—	—							
Európa	3	60							
Farkas Testvérek	1	80							
Fővárosi nyomda	2	40							
Franklin-Társulat	67	20							
Franklin-fiók	6	60							
Fried és Krakauer	6	—							
Galltzenstein	4	80							
Globus	10	80							
Grafikai Intézet	2	40							
Haladás-nyomda	2	40							
Hamburger és Birkholz	1	20							
Hedvig Imre	—	60							
Hedvig Sándor	1	80							
Hornvánszky-nyomda	13	80							
Hungária	7	80							
Jókai-nyomda	2	40							
Kánitz-nyomda	1	20							
Karczag-nyomda	1	80							
Károlyi-nyomda	2	40							
Kellner Ernő	2	40							
Kertész-nyomda	—	—							
Klein Vilmos	2	40							
Korvin Testvérek	3	60							
Községi nyomda	3	60							
Légrády Testvérek	13	80							
Löbl D. és Fia	1	20							
Magyar Hírlap	4	20							
Markovits és Garai	1	80							
Márkus Samu	10	80							
Máv. menetjegy-nyomda	2	40							
Merkantil-nyomda	—	—							
Minerva-nyomda	3	—							
Molnárok Lapja	3	—							
Otthon-nyomda	1	80							
Pallas	20	40							
Pannonia	1	20							
Pap és Schwarz	2	40							
Pátria	12	60							
Pazmaneum	1	80							
Pénzüntézetl nyomda	4	20							
Péster Lloyd	6	60							
Pesti Könyvnyomda R.-T.	16	80							
Petőfi-nyomda	3	60							
Posner Károly Lajos és Fia	10	80							
Radó Izor	3	—							
Rákos és Steiner	2	40							
Révai és Salamon	1	80							
Rigler József Ede	7	20							
Rothberger és Welsz	1	80							
Rózsa Kálmán és Neje	8	40							
Schlesinger-nyomda	3	60							
Schmidl-nyomda	3	60							
Stephaneum	28	80							
Székesfővárosi Házi Nyomda	19	80							
Szent-László-nyomda	1	20							
Thalia-nyomda	—	—							
Turul-nyomda	1	20							
Várnai-nyomda	1	20							
Világosság-nyomda	18	60							
Welsz L. és F.	2	40							
Wodianer	16	80							
Wojtitz-nyomda	—	60							
Vidékről (részletezése a következő oldalon)	376	20							
Egyesektől (részletezése a következő oldalon)	79	80	926	20					
			5703	59				5703	59

Hedvig-féle levélfej: Indokolatlanul magas, amit pedig a soroknak tömörebb csoportokba való összevonásával el kellett volna kerülni. A levélfej díszítése nem felel meg a kor kívánalmainak. Előmerendő, hogy nehéz munkát végzett a szedő, de neki is be kell látnia, hogy ugyanezzel a szöveggel és nyolcadpetit vonalakkal egyszerűbb s e mellett modernebb és hatásosabb munkát is csinálhatott volna — kevesebb fáradsággal.

Madarász-féle levélfej: Nagyjából e munkára is vonatkoztathatók a Pécsi Közlöny levélfejeiről elmondottak. Alapnyomatoknak a papíros egész szélességében való alkalmazása ma már nem divatos, s nem is kifogástalan. Az oldalkazettákban alkalmazott díszítménydarabok túlerősek; talán akadt volna megfelelőbb is? Színezés nem egészen jó, amennyiben a szöveg színe nagyon ríktó. Nyomatása nem tisztá.

Komor-féle levélfej: Egyszerű, diszkrét munka. Sorai erősen vannak ríktíva, s így nincs is jó sorcsoport, ami legnagyobb gyöngéje a munkának. A keret gyöngye; nem értett volna valamivel erősebb színben nyomtatni. Nem helyes, hogy az oldalsó kasztetták alsó részén a keret caúcsban végződik; sokkal helyesebb lett volna egyenesen lezárni.

Budapest, 1909 augusztus 25-én.

Wanko Vilmos.

Magyar Nyomdászok Évkönyve az 1909. évre.

(Huszonnegyedik évfolyam. Szerkesztette *Novák László*.) Ebből a több mint tízennygy ívnyi terjedelmű s huszonhét műmelléklettel ellátott pompás könyvből még mindig van eladó példány. Megrendelhető Bozsik István pénztárosnál (Budapest, Sándor-tér 4).

A Szakkör vidéki pénztárosainak figyelmébe!

Körünk ez év január havától tagja a magy. kir. póstatáraké-pénztár csekk-osztályának (22766. sz.). A megfelelő csekkfüzeteket már szét is küldöttük, tehát kérjük a vidéki pénztárosokat, hogy pénzküldeményeiket ezentúl a csekklapok útján juttassák hozzánk. Ezek hátsó oldalán írásbéli közlemények (tagnévsor, Szemle-szükséglet stb.) is följegyezhető, ami által minden egyéb az eddigi ügykezelésben fölmerült portó-költség megtakarítható.

Választmányi ülés 1909. évi augusztus 13-án.

Elnök: *Augenfeld M. Miksa*.

Jelen vannak: *Augenfeld M. Miksa* I. alelnök, *Bozsik István* pénztáros, *Morócz Jenő* I. titkár, *Wanko Vilmos* II. titkár, *Sarlós Lajos* ellenőr, *Hollósy János* II. leltáros, továbbá *Fekete Béla*, *Goldberger Ármin*, *Prüner Arnold*, *Spitz Adolf* választmányi tagok és *Kun Mihály*, valamint *Klein Ferenc* könyvkötő-mester mint és *Vendégek*. — Távollmaradásukat igazolták: *Tanay József* elnök, *Werner Jenő* II. alelnök, *Boros Dezső* I. leltáros, *Bárány Nándor*, *Bauer Henrik*, *Burgheim Károly*, *Busay Balázs*, *Enyedv János*, *Gyöngyösi Sándor*, *Novitzky N. László* és *Schorstein Jakob* választmányi tagok, valamint *Novák László*, a Grafikai Szemle szerkesztője.

Tanay József elnök a megjelenésben akadályozva lévén, helyette *Augenfeld M. Miksa* I. elnök nyitja meg az ülést.

Elnök az ülést megnyitván, a múlt őszi jegyzőkönyve fölolvastatik és hitelesítetik. A jelen ülés jegyzőkönyvének hitelesítésére *Goldberger Ármin* s *Prüner Arnold* választmányi tagokat kéri föl.

Pénztáros jelentése a pénztár állapotáról és tagsági forgalomról tudomásul szolgál.

Az Évkönyv ügyében a legközlebbi szakbizottsági ülésre *Novák László* szerkesztő behívatik.

A tanmühelyi bizottságban megürrült két helyre *Fekete Béla* s *Prüner Arnold* küldetnek ki.

Hollósy János indítványára a választmány elhatározza, hogy a szakegyesületi kongresszus alkalmával a tanmühelyi karöltve nyomtatványkiállítás rendez. A kiállítás körüli teendők ellátásával a tanmühelyi bizottság bizatik meg, mely ez alkalomra *Hollósy János* s *Wanko Vilmos*sal kiegészítettik.

Sarlós Lajos jelentése a különböző nyomdászörök egyesítésének lehetőségét megbeszélő ankétről, mely szerint az eszme mint időszórótn elvetetteti, tudomásul szolgál.

A Grafikai Szemle októberi száma borítékának és könyvdíszének elkészítésével *Fekete Béla* bizatik meg.

A választmány felkéri a Grafikai Szemle szerkesztőt, hogy a szakbizottsággal leendő rendszeres összejövetelek dolgában mielőbb intézkedjenek.

Sarlós Lajos bejelentí, hogy egy a szakegyesületi kongresszusi választás alkalmával kiadott azavazólap miatt mérvadó körök részéről a Szakkört megrovás érte. A választmány kijelenti, hogy a Szakkör mint erkölcsi testület teljesen távol állott a kérdéses azavazólap kiadásától, abba semmiképpen be nem folyt; egyes tagjainak tetteiért azonban, melyet azok mint magánügyének csele-

késznek, a Szakkör nem vállalhat felelősséget, sem pedig azokat meg nem akadályozhatja.

Hollósy János II. leltáros előterjesztésére a választmány elrendeli a könyvtári katalógus kinyomatását.

Több tárgy nem lévén, az ülés véget ért.

Morócz Jenő, I. titkár

A Könyvnyomdászok Szakköre pályázatai.

A Könyvnyomdászok Szakköre választmányának megbízásából a Kör szakbizottsága a magyarországi könyvnyomtatók fokozottabb szakbeli fejlődésére buzdítása végett pályázatot hirdet:

I. a Grafikai Szemle mellékleteire, hozzáértve az illető füzet borítékát is;

II. a Magyar Nyomdászok Évkönyve 1910-iki legjobb mellékleteire.

Általános föltétel:

A pályázatok bármelyikében is csak a Könyvnyomdászok Szakköre tagjai vehetnek részt.

Különleges föltételek:

I. A Grafikai Szemle mellékleteire vonatkozólag:

A Szakkörnek e pályázata havonként megismétlődik 30–30 korona jutalomdíjjal, amely összeg lehetőleg kiadatik az illető hónapban megjelent mellékletek legjobbjára, esetleg a boríték csinálójának. A pályázatokon csak olyan munkák vehetnek részt, amelyeken a szedési elem is kellően képviselve van. Pusztán rajzok beküldésével tehát nem lehet pályázni. A mellékleteknek előbb már okvetlenül valamely célra kellett kinyomatniok, s a Grafikai Szemle számára egyszerűen továbbnyomtatattniok. Ennek biztosítása okáért az llyes mellékleteknél csak a papírosnak az árát térítjük meg. A borítékok nyomtatására ez a pont természetesen nem vonatkozik. Az egyes hónapokra eső pályázatokon mindazon a mellékletek vesznek részt, amelyek az illető hó 15-ikéig szerkesztőségünkkhöz beérkeztek, illetőleg a vidéken póstára adattak. Később föladott mellékletek a következő hóra maradnak. Példányszám 2100. Korrekturának előzetes beküldése fölösleges, a papírosról szóló számla a küldeményhez melléklendő. A pályaműveket a Szakkör szakbizottsága havonként bírálja el, s a döntés meg a bírálati jelentés a mellékletekkel egyidejűleg jelenik meg.

II. A Magyar Nyomdászok Évkönyve 1910-iki mellékleteire vonatkozólag:

Ennek a pályázatnak az lévén a célja, hogy Magyarország nyomdaiiparának képességét mutathassuk be: részt vesz benne minden olyan beküldött melléklet, amelyen a szedési elem kellőképpen képviselve van. Pusztán rajzok beküldésével tehát nem lehet pályázni.

A méretekre stb. vonatkozó fölvilágosítások a szerkesztőtől tudhatók meg.

Az első díj 50, a második 40, a harmadik és negyedik 30–30, az ötödik 20 korona. Az arra érdemeseket ezenfelül dicséző oklevéllel tünteti ki a bíráló bizottság. Az öt pályadíj közül kettő okvetlenül vidéki munkának juttatandó.

Kondícióbéli változások pontos bejelentése.

A Szakkör t. tagjait kérjük, hogy kondíciójuknak esetleges megváltozását — tehát mind a belépést, mind pedig a kilépést is — haladéktalanul adják tudtul a Kör pénztárosának (lakik: Budapest VIII, Sándor-tér 4. szám alatt), mert csak így kaphatják meg pontosan az őket megillető kiadványokat és meghívókat. Elég erre a célra egy egyszerű levelező-lap beküldése.

Tagsági járulékokban a múlt hóban befolyt:

a) Egyesektől (I. a 186. oldalon olvasható pénztári kimutatást):
Hajdu Imre 4.20, *Serester Imre* 1.80, *Forró Imre* 3.60, *Varga Imre* 1.80, *Antal István* 2.40, *Walter Ernő* 7.20, *Hartmann Miksa* 3.60, *Fischof Henrik* 7.20, *Ligeti Jenő* 3.60, *Veracsi h. csop.* 3.60, *Klein Jenő* 1.80, *Schopp János* 3.60, *Farkas Antal* 1.80, *Darab László* 4.20, *Varga Imre* 1.20, *Mónus Károly* 2.40, *Ehrman Jenő* 1.20, *Majoros Lajos* 1.80, *Buczkó Rezső* 1.80, *Zubriczky Ferenc* 1.20, *Künstler Jenő* 1.80, *Kohn Dávid* 1.20, *Mesterházy S. 1.20*, *Kohn Győző* 1.20, *Bichler Jenő* 2.40, *Bichler Arthur* 3.—, *Pálffy János* 1.20, *Sichermann Lajos* 0.60, *Moskovits Béla* 0.60, *Szabó Sándor* 0.60, *Novák Richárd* 0.60, *Peidl Gyula* 0.60, *Dobos Géza* 0.60, *Molnár Károly* 0.60, *Jog Andor* 0.60, *Messinger Aladár* 0.60, *Szilágyi József* 0.60, *Varga Dezső* 0.60, *Urbányi Gyula* 0.60, *Kis János* 0.60, összesen 79.80 korona.

b) A vidékről (I. a 186. oldalon olvasható pénztári kimutatást):
Selmecbánya 6.—, *Gyoma* 5.40, *Győr* 17.40, *Szeged* 6.—, *Ungvár* 7.80, *Szamosújvár* 1.80, *Szabadka* 34.80, *Nagyvárad* 7.20, *Turóc-szentmárton* 4.20, *Sopron* 15.—, *Fiume* 8.40, *Arad* 12.—, *Kecskemé*

3.—, Ujpest 6.—, Gyöngyös 1.80, Eperjes 10.80, Makó 4.20, Kaposvár 9.—, Szentgotthárd 1.80, Kassa 15.—, Nagykanizsa 10.80, Szombathely 7.20, Eger 10.80, Besztercebánya 7.80, Nagybecskerek 12.—, Nyitra 3.—, Nagyszében 3.60, Pécs 40.80, Temesvár 27.—, Debrecen 47.40, Kolozsvár 20.40, Déva 7.80, összesen 376.20 korona.

A magyar állam nyomdászattörténeti térképe.

(Tervezte és magyarázó szöveggel ellátta *Firtinger Károly*.) Ebből a hasznos kis történelmi munkából is van még néhány példány. Ára 60, póstán küldve 70 fillér. Évkönyv-vásárlók fél áron kapják. Megrendelhető Bozsik István pénztárosnál (Gutenberg-Otthon).

Szakkörünk szaktanfolyamainak értesítőiből

még mindig vannak eladásra szánt példányok. Egy-egy koronájával kaphatók például az 1904-1905., valamint az 1907-1908-évi iakolai évről szóló értesítők (szerkesztették *Tanay József, Novák László és Augenföld Miksa*). Sok szedés- s egyéb példával, valamint műmelléklettel. A szakkörünkben fejlődni óhajtó szakértársak nélkülözhetetlen kézi könyvel. Rövid, tömör összefoglalásban ismertetik a tanfolyamokon előadott tanítási anyagot. Megrendelhető a Grafikai Szemle kiadó hivatalában (Budapest V, Hold-u. 7) vagy Bozsik István szakköri pénztárosnál (VIII, Sándor-tér 4).

Fotografus kedvezménye tagjaink részére.

Erdélyi M. ca. és kir. udv. fényképész (Budapest IV, Semmelweis-utca 2. sz., a Kosuth-Lajos-utca sarkán) Szakkörünk tagjainak fényképek készíttetések a következő kedvezményt adja:

6 darab vízl-fénykép	6 korona,	12 darab 10 korona.
6 „ kis makartkép	14 „	12 „ 24 „
6 „ kabinetkép	16 „	12 „ 26 „
6 „ makartkép	20 „	12 „ 36 „

Megrendelés alkalmával az illető szakértársnak a legutolsó hóról szóló nyugtával kell igazolnia, hogy tényleg tagja a Szakkörnek.

A tag szórakozási alkalmi körhelyiségünkben.

Körhelyiségünk a Gutenberg-Otthonban van (bejárat az épület bérköcsis-utcai részén). A helyiség nyitva van: vasárnaponként délelőtti 9 órától 1-ig. Olvasó-terem, billard, dominó, szalapak és szépirodalmi folyóiratok állanak itt a tagok rendelkezésére.

Tagsági forgalom 1909. évi július havában.

Beléptek a Körbe: Réthy Jenő (Arad), Klein Jenő (Aranyosmarót) Frodl Artur, Műhstein Károly, Schork József, Villi János, Windauer Lipót (Nagyszében), Léviusz Márton, Mahrer Béla (Globus) Czobor Pál, Gaal Imre (Eger), Mazák Károly, Perl Rezső (Légrády), Csáktornyai Imre, Ress István (Győr), Fábán József (Pátia), Zurik Ferenc (Besztercebánya), Türk J. Dávid (Grafikai int.), Spigelhalter István (Rothberger és Weisz), Majoros Lajos (mn.), Dohányos János (Pécs), Csete Ferenc, Fogel Gyula, Gerő Sándor, Istvánko Gyula, Rechtmann János, Reiner József (Miskolc), Pinter György, Riczkó Sándor, Stösser Adolf (Pénczint), Appelt Konrád, Grüngras Bernát, Herstlik Márton, Janka Károly, Mayer Károly, Schreiber Miksa, Silberstein Zsigmond, Somló Arthur, Spitzer Adolf (Márkus), Burger Mór (Nagyvárad), Drach Ferenc, Major József (Szabadka), Slička István, Polgár József (Ungvár), Fried József III. (Hamburger és Birkholz), Nyiri János (Debrecen), Mitzka József, Pozsaszky Andor (Selmecbánya), Antal István (Székelyudvarhely), Ozvald Károly, Glenczer Mihály (Pallas), Neszt Ödön, Mrazek Adolf (Hornýszky), Pap Károly (Atheneum), Bohanek Károly, Böröndy László, Gábrriel János, Gábrriel Károly III., Hartmann József, Ifj. Kacsor Lajos, König József II., Kőszegi Imre, Mocsidli László, Molnár József II., Rames Jaroslav, Senger Ferenc, Szeidler Aladár, Tóth Pál, Trébits Ernő, Weber Károly, Virágh Sándor (Pátia). *Meghalt:* Ducsy József, Somogyi Károly. *Hátralék miatt törölendők:* Stern Lajos, Szabó Zoltán, Fogarassy Ferenc, Grünwald Pál (Nagyvárad), Szántó Ferenc (Franklin), Schuller Károly, Caeplák Jenő (Miskolc), Glotz Ferenc, Kanosik Mihály (Pallas), Fröhlich József (Állami), Pamuk Ferenc (Atheneum), Brichtha Arnold, Dulik Mihály, Schwarz Tivadar, (Berkovits), Manász János, Nadas Miksa (Guttman), Klein Dező, Kolman József, Schwarz Manó (Fővárosi ny.), Fried Hugó Ede, Rosenzweig József (Fried és Krakauer), Künstler Aladár (Garal), Ehrlich Mór, Hirschkovits Jónás, Pollák György, Rauch Armin (Hamburger és Birkholz), Mandl Rezső (Hungária), Becker István, Berger Armin, Cserekyei Benedek, Riesz József, Viktorin Ernő, Zuberec Aladár (Kellner Ernő), Biach Lajos, Heksch Armin (Márkus), Baranyi József, Jandák Sándor, Katz Izsó, Kemény Béla, Szijártó István, Vorzimmer Dező, Adler Géza, Finszter

József, Nagy Jenő, Némethi Félix, Papp Gyula, Schuster Antal, Vogel Gyula, Dósai József, Eckman József, Landman Sándor, Goldman Jenő, Heller Samu, Wilhelm Zsigmond, Papp Jenő, Volek Rezső, Kandó Ferenc, Groszman Salamon, Galitzer József, Sós Gyula, Révész Zsigmond, Krausz Jenő, Schultheisz Jenő, Szücs Samu, Walter Lajos, Grünberger Samu, Singer Pál, Weisz Mór III. (ismeretlen tart.), — *A hó végén 12 tiszteletbeli, 1690 rendes, összesen 1702 tag.*

Kedvezményes színház- és fürdő-utalványok.

A *Vígszínházba* és *Uránia-színházba* mintegy húsz-huszonöt százalékkal mérsékelt jegyekre jogosító utalványok kaphatók a pénztárosnál (VIII, Sándor-tér 4. sz., III. emelet 5), valamint a *Hungária-fürdőbe* szóló kedvezményes jegy-utalványok is. Az utalványok ára a színházakba darabonként 4, a fürdőbe 2 fillér.

A múlt évi Grafikai Szemle bekötési táblája

már elkészült, a megrendelőinknek szíjjel is küldöttük. Néhány darab azonban még rendelkezésre áll, s fővárosi megrendelőinknek 1.40 koronáért, vidékieknek (portómentesen) 1.50 koronáért adjuk.

Fölvívás Körünk vidéken dolgozó tagjaihoz.

A tanfolyamok vezetősége fölvívja a vidéki tagtársakat, hogy a kiállítás- és fölolvadásokra vonatkozó megkereséseiket egyenesen a tanfolyamvezetőséghez intézzék, és pedig a kiállítás napja előtt legalább négy héttel. (Megkeresések Wanko Vilmos szakköri másodtitkárnak a címére, Budapest VII, Dohány-utca 10. sz. alá, a Fried és Krakauer féle nyomdába intézendők.)

A Grafikai Szemle hirdetéseinek szabott árai:

a) Egész oldalnyi hirdetés:	egy évre	240.— korona.
„ „ „	fél évre	130.— „
„ „ „	negyed évre	70.— „
„ „ „	egyszeri közlés ..	30.— „
b) Fél oldalnyi hirdetés:	egy évre	130.— „
„ „ „	fél évre	70.— „
„ „ „	negyed évre	40.— „
„ „ „	egyszeri közlés ..	20.— „
c) Negyed oldalnyi hirdetés:	egy évre	70.— „
„ „ „	fél évre	40.— „
„ „ „	negyed évre	25.— „
„ „ „	egyszeri közlés ..	13.— „
d) Nyolcad oldalnyi hirdetés:	egy évre	40.— „
„ „ „	fél évre	25.— „
„ „ „	negyed évre	15.— „
„ „ „	egyszeri közlés ..	8.— „

Az apró hirdetéseknek az ára az első közléskor petit soronként negyven fillér; minden további közlés ötven százalékkal olcsóbb.

Szerkesztik Tanay József és Novák László. — Kiadótulajdonos a Könyvnyomdászok Szakköre. — Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest V, Hold-utca 7. sz. (telefon 36-02). Nyomatott a Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság nyomdájában, Sas és Bauer budapesti papírraktáros cégnek a papírosára. — Előfizetési ár: egész évre 4 korona, fél évre 2 korona. Egyes szám ára 40 fillér.

Betűöntödei utazó.

Magyarország területe részére egy utazói állás betöltendő, a melyre csakis olyan gyakorolt szakember pályázhat, aki e téren kellő eredménnyel működött. —

Írásbeli ajánlatok az igények megjelölésével mielőbb benyújtandók az

**Első magyar betűöntöde és rész-
lénia-gyárnál Budapesten** *Dessewffy-
utca 32. sz.*

KOCH & GRÜN

FESTÉKGYÁRA, OFFENBACH

KÉSZIT: MINDENFÉLE SZINES ÉS FEKETE
FESTÉKEKET A SOKSZOROSÍTÓ SZAKMÁK
RÉSZERE, VALAMINT KITŰNŐ HENGER-
ANYAGOT ÉS KENCÉT.

KÜLÖNLEGESSÉGEI:

„RHEO“

festékpótlék, melyből kevés a festék közé keverve, azt simulékonnyá, gyorsan száradóvá és szaporává teszi, a nyomásnak szép fényt kölcsönöz, a lehuzódást megakadályozza és elősegíti a gyors száradást. Ára kilogrammonként 5 korona.

„VAVIA“

kézmosó-szer, mely szappan helyett használva, eltávolítja a festéket a kézzől és a kézről eldurvulását megakadályozza. Ára 5 kilogrammonként bádogdobozokban 5 korona.

MAGYARORSZÁGI VEZÉRKÉPVISELET S RAKTÁR

LIGETI ÉS TÁRSA

GRAFIKAI SZAKÜZLET

Budapest V, Kádár-u. 8. Telefon 111—13.

BÖLE JÓZSEF

első magyar

könyvnyomdai szakasztalossága

Budapest, Horánszky-utca 3.

Állandó raktárt tart betű-szekrények- s regálisokból, könyvkötői faszerezvényből. Javításokat pontosan eszközöl. Elvállal minden más asztalosmunkát is.

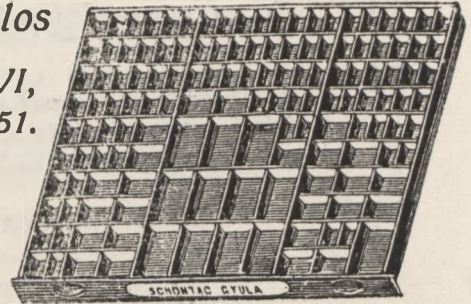
Schöntag Gyula

szakasztalos

Budapest VI,
Váci-körút 51.

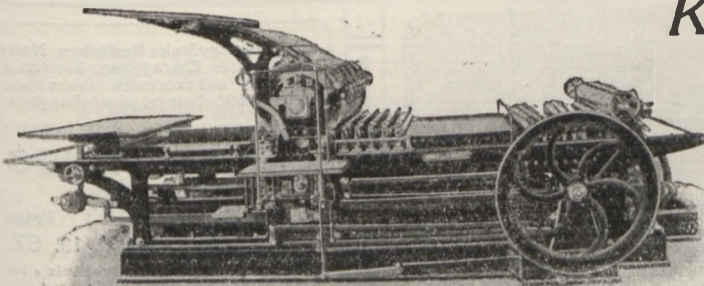
Kis antiqua-
szekrény 7,
nagy 9 kor.

Árjegyzék ingyen
és bérmentve.

WÖRNER J. ÉS TÁRSA

GÉPGYÁRA BUDAPESTEN

Könyvnyomdai gyorsajtók vasuti rendszerű menettel. Könyvnyomdai gyorsajtók két- és négy pályás görgőjárattal. Kromotipiai gyorsajtók rövidített ívkivezetéssel, a gyűrűs kirakódob segítségével. Kétfordulatú gyorsajtók elől kirakóval. Könyvnyomdai gyorsajtók görgőpályával. Könyvnyomdai kéziasztók.
== Könyvkötő-gépek. ==

Körforgó nyomó- gépek

ujság- és illusztráció-
nyomásra, meghatá-
rozott és változtat-
ható ívnyagság szá-
mára.

Mödlingi gyorsajtógyár

Telefon 54-48 ezelőtt Kaiser L. Fiai Részvénytársaság Telefon 54-48

WIEN XVIII/1,
Währingerstrasse 125.

MÖDLING
ALAPÍTTATOTT 1848-BAN.

BUDAPEST VIII,
József-utca 56.

Mödlingi gyorsajtók és körforgógépek
a legjobbak!!

Elismerő levél két darab „DOPPELRAPID“ kétfordulatú gyorsajtóról:

T. Gyorsajtógyár Mödling, ezelőtt Kaiser L. Fiai R.-T.

(Fióktelep Budapest)

BUDAPEST.

Kívánságukra ezennel kijelentjük, hogy a legutóbb szállított két darab „Doppelrapid“ kétfordulatú gyorsajtó (1040 × 1400 papíralakra) intézetünk nyomdájában minden tekintetben teljes megelégedésünkre működik. — Midőn ezt Önökkel szívesen közöljük, vagyunk

teljes tisztelettel

FRANKLIN-TÁRSULAT MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

Hirsch s. k.

Gárdos s. k.

Koblinger Gyula

fotocinkográfiai
műintézete.

Budapest VII, Csengery-utca 22. szám (telefon 14-61).

Készít mindennemű kliséket művekhez, folyóiratokhoz, árjegyzékekhez meg hirdetésekhez. Építészeti stb. terveket fotolitográfiailag sokszorosít. — Alapítás éve 1892.

Félfestékgyárak: Berlinben, New-Yorkban és Chicagóban. Minden a grafikai sokszorosító szakokhoz való festék elismert jó minőségben.

Magyarországi és ausztriai raktár:

CARMINE HUGÓ
grafikai szaküzlet

Bécs BUDAPEST Prága
VII, KIRÁLY-UTCA 13. SZ.

Kittütetés: Páris 1900: Grand Prix a két aranyérem; Saint Louis 1904: nagy díj; Bordeaux 1907: Grand Prix. — Telefon 14-16.

Cheque-számla a m. kir. postatakarékpénztárnál Budapest 22.810. sz. a. Chequeszámla k. k. Post-Sparkassen-Amt Wien Nr. 55.516.

Josef Anger

Gépgyár és
vasöntöde

& Söhne

Wien-Hernals, Hauptstr. 122.

Szállít legújabb és legjobb szerkezetű gépeket könyv- és könyomdák, papiros-gyárak, üzleti könyveket készítő gyárak, könyvkötők, dobozgyártók számára, a legolcsóbban s a legkedvezőbb fizetési feltételekkel.

Magyarországi képviselők:

SILBERER ÉS STECKLIN Budapest VII, Kertész-u. 38

KÖNIG ÉS BAYER

== fotóinkográfiai műintézete ==

Budapest VII, Kazinczy-u. 32.

KLISÉK mindennemű képes nyomtatványokhoz a legjobb kivitelben.

AUTOTÍPIA. ≡ KROMOTÍPIA.

≡ FOTOTÍPIA. ≡ FOTOLITO. ≡

Házankluóli felvételek.

Első magyar könyv- és könyomdai festék- és hengeranyag-gyár.

BERGER ÉS WIRTH

Gyártelep: Budapest IX,
Márton-utca 19. sz. alatt.

A cég törzsgyára: Lip-
csében (Németország).

Ujság-, mű-, illusztráció-, díszmű- és mindenféle színes festékek, kencék, bronzok a grafikai iparágak részére. Hengeröntő műhely lapos és körforgó gépekhez. Olcsóbb s jobb a házi öntésnél. »Patent«, »Viktoria« s »Bianca« hengeranyag kockázott és sima táblákban. _____ Telefon-szám: 56—64.

Fiókgyárak: Berlin, Barmen, Florenc, London, New-York, Páris, Szentpétervár.

Baer Ottó festékgyárai.

Telefon :
93—29.

A grafikai iparágakhoz szükséges összes
 fekete és színes festékek gyártása.

Telefon :
93—29.

Különlegesség: a „VORAN“ kő- és könyvnyomdai fekete festék; eddig felülmulhatatlanul gyorsan szárad.

Grafikai osztály:

A kő- és könyvnyomdai szakmához szükséges összes kellékek raktára.

Vezérképvisellete és nagy raktára

a „Chromo“ altenburgi papírgyárnak, J. Friedrich Daechsler langenalteneimi kőbányájának, Hutter és Schrantz nemezgyárának.

Hengeranyaggyár és hengeröntő-
műhely.

Litográfiai kövek.

Körforgógép-nemez, könyvnyomdai gépekhez való alátét-nemezek, stereo-típiái matrica-nemezek.

Budapesti gyártelep: VII. ker., Gizella-ut 53. szám.

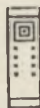
BERTHOLD H., BERLIN SW

RÉZLÉNIAGYÁR ÉS BETŰÖNTŐDE RÉSZV.-TÁRS.

Fiókok: Wien, Szt. Pétervár, Moszkva és Bauer & Co., Stuttgart

Nagy választék különféle körzet és betűújdonosságokból, rézléniákból, vignettákból és a t. o Legnagyobb választék orosz betűkből. o Teljes nyomdai berendezések gépekkel és segédeszközökkel. o Szolid kivitel.

Vezérképviselők:

Pusztafi R. és társa, Budapest V, Akadémia u. 8.
a kik mintákkal és ajánlatokkal szolgálnak.

Ne vásároljon semmiféle vágógépet !!

mielőtt erről szóló árjegyzéket nem hozatott Krause Károly lipcsei gyárából, vagy ennek képviselőjétől Kaufmann Gyulától, kinek raktárában Budapesten, VII. ker., Kertész-utca 48. szám alatt a gépek megtekinthetők.

TELEFON : 75—48.

REPRODUKÁLÓ MŰINTÉZET

WESZELY LIPÓT ÉS TÁRSA

KLISEK

BUDAPEST
V. Dorottya-utca 11.

AUTOTIPIA · FOTOTIPIA
KROMOTIPIA · FOTOLITO
MINDENMŰ RAJZOKAT

A LEGJOBB KIVITELBEN.

REIT & CO.
HAMBURG

**DRUCKFARBEN
FABRIKEN**

Főraktár és iroda:
MÜLLER TESTVÉREK, Budapest V, Sólyom-utca 13.

Lorilleux Ch. és Társa

a világ legrégebb és legnagyobb nyomdai, könyomdai
és könyvkötészeti festékek gyára Budapesten.

Az 1889. és 1900.
párisi világkiál-
lításán versenyen
külvli jury-tag.

GYÁR: BUDAFOKON
BUDAPEST MELLETT. :: TELEFON-SZ. 37-58.
II gyár és 40 lerakat az egész világon.

Grand Prix:
St.-Louis 1904,
Lüttich 1905, és
Milano 1906.

Festékek a kő- és könyvnyomdai, könyvkötészeti, valamint az
összes grafikai szakmák részére. Másoló-festékek. Arany- és ezüst-
festékek. Kencék. Hengeranyag és azok öntése. Preparált papírok
könyomdák részére.

Alapítatott az 1818. évben.

Alapítatott az 1818. évben.

Iroda és raktár: IV. ker., Ferenc-József-rakpart 27. sz.

Bélyegző-metszés.
Mechanikai műhely.
Galvanoplasztika.

Ólomzár-gyártás.
Tömöntöde.
Rézlénia-gyártás.

Első magy. betűöntöde

☐ részvény-társaság ☐

Budapest VI, Dessewffy-utca 32. sz.

Telefonszám 23—70.

Dús raktárt tart folytonosan magyar, német,
tót, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

könyv- és címbetűkből,

körzetekből, rézléniákból és kizárásokból,
továbbá a legkülönbélebb ékítményekből és
egyéb nyomdai felszerelvényekből. Egész
nyomdai berendezések jutányos árban és

☐ gyorsan fogantatosíttatnak. ☐

ÚJDONSÁG!

ÚJDONSÁG!

Egyetemes tabella-alapzat

Czettel és Bendtner szabadalma.

